



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Prima Sive Ignativs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1620

Historiae Societatis Iesv Partis Primae Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13935

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS PRIMÆ

LIBER PRIMVS.

SOCIETAS IESV singulari Dei beneficio toto iam terrarum orbe dispersa atque diffusa, quotidianis suis conatibus ac laboribus ita se prodit; vt ad se indicandam commendationem styli, vel lucem historici non desideret. Sed quoniam historici partes sunt, non tam oculis presentis seculi, quam futurorum seruire memoria; nec progressiones & incrementa modò, sed primos etiam rerum ortus & initia narrare; nec tam ipsarum pulchritudinem rerum atque præstantiam, quam sapientiam auctoris, & earum opificis commendare: idcirco quod prudenti consilio, nec sine peculiari, vt ego interpretor, æternæ mentis instinctu, ab aliis fieri disciplinis, & Religiosorum Ordinibus cernimus; vt sua primordia atque incrementa, omnemque suum posteritati cursum diligenti literarum commendatione tradant; id nunc pro nostra, nostrarumque rerum tenuitate faciendum nobis est: vt huius Societatis res nostris posteris commendemus, nec ab ea consuetudine discedamus, quæ cum salutatis ex sese est atque sancta, tum minime dubiam diuinæ voluntatis significacionem habet. Nam quod ad me attinet, vt fatear quod res est, nulla mea voluntate adductus, sed eorum dumtaxat impulsu, qui vim apud me Dei nomenclæ tenent, hoc quidquid est operis ac laboris aggredior. Iubet enim illa Maiestas Sanctorum suorum vitas, ac præclara facinora, in quibus ipsa mirabiliter elucet, & ad testimonium suæ gloriæ, & ad documentum posterorum, accuratis litteris consignari. Quod cum in aliis viris sanctis animaduertimus, tum in sanctissimo Constantiensis Ecclesiæ Præsule, quæ in Cypro est, Epiphanio: cuius admiranda prodigia, præstantisque virtutes, diuino se impulsu instituisse conferbere, discipulus eius eximia sanctitate Ioannes, Iocuples auctor est. Qui cum instituta pertexere præpropera morte non posset, Polybium Episcopum eiusdem disciplinæ alumnum, operæ suæ vicarium supposuit moriens, graui oratione contestans, hanc esse Dei mentem, vt quæ diuina eius virtus per Epiphanium admiranda patret, suis ipse litteris commendaret, nec lineret ea silentio inuolui, & obliuione posteritatis extinguui. adiunxit prædictionem mandatis, accessuram scribenti vitam, dum ea, quæ ordiretur, absolueret. Res, vt prædicta est, ita cecidit; & verum vatem fuisse Ioannem, Polybij, quam manu terimus, testatur historia. Quod si

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

de vnus hominis vitam cum virtute acta, ne qua posteros inobscuraret obliuio, tam sollicita diuina mens fuit; quid putamus in frequentissima ab se instituta familia, vbi non vnus aut alterius viri res gesta, sed tot clarissimorum, tot exempli virtutum, tot testes diuinæ gloriæ, tanta in obscuritate posterorum, multos iam annos latent, à nobis exiger? Sed patribus danda venia, qui rebus gerendis intenti, non vacabant scribendis. Mecum autem quis neget actum esse præclare, cui diuina, vt diximus, voluntate hæ referuata sunt partes, vt gloriosos patrum labores, sua quodammodo reticentia sepultos, apud Deum tamè exquisitè descriptos, diligenti inuestigatione conquirere, & quidquid ex eis ad nos manauit, è diuturnis quasi tenebris in apertum proferrem? Arduum opus & operosum, fateor. Sed tanta styli mercede proposita, Dei primum, quam dixi gloria; deinde communi vtilitate fratrum, quid non tentandum? Ille digitos ad scribendum impellet, qui vt stylum prehenderem, auctor fuit. Quoniam autem nouæ Religionis origo describenda proponitur, iure quarere in hac ipsa velut operis prolusione quis possit, cur in tanta Religiosorum Ordinum copia, varietate, nobilitate, quibus & tanquam adminiculis sustentatur, & tanquam luminibus decoratur Ecclesiæ; Maiestas tamen illa, cuius spiritu totum Ecclesiæ corpus administratur & regitur, nouas in ea familias, nouos Ordines suscitet; & tanquam non contenta veteribus, alia ei præsidia comparet, alios denuo splendores accersat. Ac mihi quidem præter arcana eius sapientiæ consilia, quæ rationum omnium momenti longè præponderant, causæ omnino quatuor in mentem veniunt, indicandæ perpauis. Quarum ea princeps est, vt nouæ Sathanæ machinationes ac technæ nouis item suæ Maiestatis inuentis, nouis artibus eludantur. Excogitaret inuidissimus hostis ad extinguendum omnem cultum sacræ religionis, perdendamque innumerabilem vim animorum, vt vnum aliquem è Monachorum numero blandè seduceret, terribimumque ei suum spiritum inhalarer, per quem toto terrarum orbe sua venena diffundens, tantò certiora suæ nequitie iacula figeret, quantò nequiorem satellitem nactus esset: tantò exploratius de religione, de ceremonijs, de cœnobitica ac Religiosa vita actum iri confideret, quantò venenata eius proles, & longo vsu cœnobij, & singulari ostentatione doctrinæ ad perniciem inferendam videbatur instructior.

A Nec

2
Placet Deo
pius histo-
rias scribi.

3
Causa qua-
tuor cur
Deus nouas
Religiones
instituat.

Nec deerant, ut modò significavi, pernobiles in orbe Christiano familiae, seu Catholicae doctrinae praesidijs, seu sanctitatis splendore coruscæ, quæ ad eam pestem auertendam magno vsui, ut sunt, Ecclesiæ Catholicae esse possent. Sed, ne verusitissimi draconis astutia, Dei sapientia videretur inferior, opponenda fuere vicissim nouis impiorum cateruis, nouæ piorum hominum acies, nouis Diaboli satellitibus, noui Christi Iesu ministri. Quorum ex societate, tam præter opinionem, tamque opportunè conflata Religio, factis indicat & vnde & quorsum ea edita ac procreata sit. Proxima verò nouas condendi familias causa est, ut veterum familiarum studia, quæ interdum aliquid de primis initiorum ardoribus ipsa temporis diurnitate remittunt, nouarum acuantur exemplis. Sæpè enim, quæ latebat inclusa virtus, æmulationibus laceflita, se prodit; & quæ nullos nacla est æmulos, obsolescit. Ut enim, cum ex quatuor rerum initijs pugna & certamen exarsit, tum maximè ad diurnitatem viger incolumitas mundi; sic inter dicatas Deo familias, vbi pia exarsit æmulatio, purissimus Dei cultus, & vera sanctitas efflorescit. Quantam iam inde ab ortu suo Societas hæc, ut de alijs taceam, nullis dum vetustatis commendata suffragijs, nullis illustrioribus nobilitata factis, vbi cumque vestigium posuit, æmulationis flammâ iniecit? Quam multi Ordines sese ad industriam, & pristinas contentiones, nouo inspecto Ordine reuocarunt? Quam multi suas curas atque vigilias, cum in excolendis perpoliendisque se ipsis, tum in fouendis tuendisque proximis intenderunt? Testatissima res est hæc, vel ex ipso temporum ætatumque discrimine, si quis ætatem hanc cum ætate patrum, & hæc tempora cum illis temporibus comparare velit. Accedit, quòd ex iis, quæ oriuntur familiis, aliæ alias ad excolendam Domini vineam facultates & vires afferunt: nec recens oritur disciplina, quæ non singulari aliquo officij munere Apostolica famuletur Ecclesiæ: ut nullam temerè ac fortuito, sed summa omnes prouidentia ac consilio institutas ac procreatas intelligas, si cuiusque vires atque functiones, & quibus quæque sit instructa & ornata muneribus, animaduertas. Consentanea quippe destinatis vsibus Deus, velut sua dote singulas locupletat & ornat: singularumque operam, ad suæ vineæ culturam pro tributis cuique muneribus & donis adhibet, ideoque certis ætatibus ac temporibus nouas creat. Societatem verò nostram, ipsam quoque habere præcipui aliquid, quo ei, quam dixi, vineæ peculiarem operam locare possit, quid cunctandum est confiteri, cum id omne diuini sit muneris atque doni? Proprium est illi suas perpetuò operas, & quasi colonos sponcione voti addita, habere promptos & expeditos ad obsequium Romani Pontificis, ut quocumque ille iusserit Euangelij causa, sine recusatione contendat. Proprium est, nullo certo loco consistere, persecutari plagas omnes, ut ingentia vndique Christo Domino animarum lueta conquirant. Proprium item, toto orbe terrarum exposita gratis habere gymnasia ad instituendam, non modò liberalibus disciplinis, verum etiam Christianis moribus iuuentutem. Proprium denique

eius (tamen si in hoc æmulos habere iam cepit) Christianæ legis elementa puerorum aratulis, & imperitæ multitudini passim tradere. Quæ quidem omnia, & si quæ sunt alia, si secum ipse quis reputer, & quanto Ecclesiæ bono ista gerantur, expendat; facile sentiet, cur in tanta disciplinarum copia, alias atque alias diuina prouidentia moliantur ac struat. Verum ad id ipsum docendum, ne illa quidem minùs efficax ratio est, quòd augendis Religionum Ordinibus, ipsa quoque in Ecclesiâ varietas, quæ fons est pulchritudinis omnis, amplificatur & crescit. Nam ut in condendo mundo fabricator tanti operis, ut suæ in eo vestigia pulchritudinis adumbraret, & de thesauris suis ex illo immensitatis Oceano suppedicaret aliquid, infinitarum cum rerum varietate distinxit: ut ea de causa Græci propter insignem speciem *κόσμος*, Latini lucentè, seu mundum nominarint: sic in Ecclesiæ corpore, quam quotidie sibi velut vnicam sponfam exquisitiùs adomat, & nouis quodammodo splendoribus ad elegantiam expolit, spectabilem quandam ex omni Ordinum ac familiarum genere varietatè admiscet. Quæ tanta, tamque admiranda in omni statu ac natura varietas, non tam quia spectabilis ac decora, quam quia peropportuna, & sæpè necessaria probatur, ab summo illo ac sapienti opifice videtur inuenta. Quorsum enim ad capiendos humani corporis sensus tam multiplex est reperta varietas? cur pascendis singulis, singula rerum inuenta sunt genera, colorum, sonorum, saporum, odoratorum atque tactionum? Quorsum tot animantium species? tot locorum ac regionum, tot oppidorum tanta descriptio? Quorsum tanta in his notis vstratque naturis formarum generumque dissimilitudo? Num ad vniuersi dumtaxat ornatum ac voluptatem, an etiam ad multiplicem hominum vsum atque opportunitatè, quorum gratia eam, quam dixi, varietatem excogitauit diuina solertia? Nimirum naturæ hominum variæ, voluntatèque tam multa, tamque inter se distantia ac dissimiliare rerum genera requirebant, ut qui re aliqua minùs capitur & afficitur, ei nunquam in tanta varietate deesset, quòd eius mulceret sensum, & velut arideret palato. Par in disciplinarum multitudine varietatis est ratio, quam idcirco prouidentia Dei sua in Ecclesiâ tam est machinata solerter, ut varijs hominum voluntatibus & ingenijs, moribus ac naturis, constitutionibus corporum, atque viribus indulgeret; nec in tanta familiarum copia deesset vnquam, quæ cuique præ ceteris probari posset, & quòd suus quemque nutus ac voluntas impelleret. Argumento est, quòd multi, qui se ad certam aliquam disciplinam appulerunt, nunquam se ad aliam forsitan inclinarent, nisi congruentem illam cum suis moribus inuenirent. Quam multi autè in hac noua minimaque familia societatem inire nobiscum, qui, nisi ea edita in lucè esset, in suis adhuc tenebris permanerèt, nec vllum de Religione consiliù mentemque susciperent? Nouarum igitur familiarum ortus, in fructu diuinæ ponendus est sapientiæ, quæ & cuiusque priuati moribus sensibusque, & vniuersæ Ecclesiæ decori ac pulchritudini, & ceterarum disciplinarum bono atque commodo, &

presenti temporum necessitati opportunitatibus voluit esse prospectum. Quibus de causis, ut cetera sileantur, Sodalitatem hanc nostram porisimum excitatam, in lucemque vocatam, cum pro me loquatur euentus, malo in hominum cogitatione relinquere, quam in oratione mea ponere.

Iam vero ad huius tanti operis molitionem architectus ille diuinus, qui stulta mundi eligit, ut confundat sapientes; Ignatium de Loyola nullis instructum humane sapientie praedictis, & ex saeculi castris nuper abreptum auctorem ac ministrum sibi delegit: ut, quod olim in vniuerso Ecclesiae corpore, & amplissima filij sui societate fecerat, id in hac minima eidem filio suo addicta & deuota Societate fecisse nostris temporibus sentiamus. Quamquam apparebant in Ignatio, ut in electis plerumque Dei, documenta non leuia, vnde prudens rerum existimator, etiam si quid praestans ille ordiretur opifex, ignoraret; intelligeret tamen quantus is esset aliquando futurus ad meliora conuersus. Nam & in Apostolo Paulo etiam tum cum Dei persequebatur Ecclesiam, & in discipulos Domini minas spirabat & caedes, non erat difficile conici, quantus & ipse futurus esset traductus ad Christum. Quippe idem ac semper sui similis animus est, & eandem vim suam ubique prodit, siue in tutela veritatis, siue in patrocinio veritatis. Nam post acceptam gratiam, ut scriptum reliquit B. Macarius, natura manet eadem; & sicut membrana, in qua suo quisque scribit arbitrio, quamcumque scripturam recipit; ita gratia quamcumque naturam. Ac profecto si quis in ipsis saeculi tenebris, tanquam ex quadam specula contempletur Ignatium, nae ille vel ex generosis eius inceptis conatibusque coniciat, ad maiora quadam eum genuisse & conformasse naturam: eiusque vitae cursum iam inde a principio ita a Deo fuisse directum, ut humanis postea ad diuina traductis, nihil non in eo summa sapientia permixtum, nihil non peculiari prouidentia relictum & constitutum animaduertat.

Natus est anno post partum Virginis millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, cum octo circiter ante annis portentum illud orbis terrarum (ut a sapientibus obseruatum est) & funesta Catholicae Ecclesiae pestis, Martinus Lutherus editus esset in lucem: ut tum Deus futuri conscientis ad discutienda venena videretur excitare praedicta, quemadmodum supra dicebamus, cum ad ea spargenda satellites nouos Satanas educabat. Ortus est nobili, & claro in primis genere in ea Cantabriae regione, quae Guipuzcoa dicitur. Habuit enim vtrumque parentem ex familiis in eo tractu principibus, Beltramum Loyola & Ogues Dominum; & Mariam Saez de Balda: ut noua deinde in Ecclesia Dei familia magister ac parens, talibus eam institutis ac legibus temperaret, ut earum vim ac seueritatem plurima, quae in eam se dicaret ex toto terrarum orbe nobilitas, non refugeret. Rem militarem iam tum ab adolescentia maiorum exemplo perdidit, diuturnoque vsu castrorum bellica laude floruit: ut suae mox Sodalitatis alumnos siue in obtempera idi

Hist. Societ. Iesu Tom 1.

celeritate, siue in laborum tolerantia, siue in salutaribus excursionibus, subitisque missionibus exerceret ad similitudinem bellica disciplinae. Fuit in adolescente incredibilis mentis ardor ad gloriam, sitis ingens humane laudis; ut commutato vitae genere, in eius qui omnia condidit, gloria laudeque fruendi eundem animi impetum, eundem retineret ardorem. Elegantiā cum in omni vita, tum in cultu corporis affectarat, ut haec eius esset elegantiae praenuntia, quam mox in rebus factis, cultuque interioris hominis praeferebat. Eminēbat altitudo animi in condonandis offensis, in liberali gratificandi voluntate, in detestandis auaritia sordibus, & malorum omnium seminario, cupiditate; ut neglectis suis aliquando commodis & emolumentis, magifico excelsoque animo totum se ad animarum salutem & proximorum explicaret. Cernebatur in capessendis rebus arduis animi magnitudo, in gerendis acie consilium, in exequendis ad extremum vsque constantia; ut pro Dei deinde gloria, saluteque omnium gentium, & hac vel tuenda, vel propaganda familia, nihil non aut alto quodam aggredere animo, aut cautissimis consiliis administraret, aut strenuo denique constantique labore perficeret. Erat senilis quaedam in adolescentiae flore maturitas, pari comitate coniuncta, siue in pertractandis hominum animis, siue in eorum captandis voluntatibus; ut olim esset in robusto iam viro, seu in deducendis ab errore mortalibus, seu in alliciendis & adiungendis ad Christum comitas grauis. Quid? quod emicabant etiam in eo haud obscuri pietatis igniculi, qui progrediente tempore, cum se ex hominibus trāstulisset ad Deum, magnam videbantur in eius pectore vim excitari flammaram? Annus agebatur M. D. XXI. cum Pompeopoli ex aeneo globo caedum in crure vulnus accepit. Ut quo die glande ictus ab hoste, & vulneratus est in corpore, (is dies fuit feria altera Pentecostes xij. Kal. Iunij, ut certis auctoribus compertum est) eo videretur ab almo Spiritu amore ictus, & sauciatus in animo. Apostolorum Principem praecipua quadam veneratione colebat, cuius laudum praeconia versu olim celebrarat Hispano: cui & Apostolus ipse ex accepto vulnere gaute agrotanti, per quietem mederi vultus est, & in praesenti opitulauit discrimine. Contulēbat quippe tum nobis ouium Pastor B. Petrus, cum iuum gregi pastorem referuabat, quo diuturniore memoria tam singulare beneficium grex ipse coleret, & peculiarem sibi illum patronum ac defensorem inter huius vitae labores arumnaeque deponeret. Ceterum quamquam non id quidem nos agimus, ut Ignatij vitam velut ab incunabilis describamus: sed ab eo tempore potius sit iustam nostri operis & laboris exordium, quo architectus ille summus, veluti primas huius aedificij columnas posuit, qui fuit annus salutis humanae millesimus quingentesimus, trigentesimus quartus; tamen eam omnino tacitam praeterire non licet. Inde eni pendunt, quae deinceps toto opere explicantur. Nam quemadmodum ipsemet B. Pater Iacobus Lainio, qui eum Generalatu successit, narrabat, ferē Deus conseruit, quos duces Religiosorum

A 2 fami-

7
Societatis
fundator
Ignatius,
quam ad id
opus facultatem
haberet.

Hom. 25.

8
Ortus
Ignatij.

9
Summa
vita
Ignatij
ante
conuersum.

10
Conuersio
Ignatij ante
no 2511.

4
familiarum adsciscit, eos ita regere ac deducere; ut ab ijs vult postea disciplinae suae sectatores institui. Itaque & commodum erit, ante operis ipsius explicationem, lineamenta, & quasi formam aspicere & iucundum animaduertere, quam lenibus principiis ea, quae in Ecclesia Dei geruntur acerrimè, diuina sapientia praeceat. Igitur secundum illud Apostolicum visum fecit summa bonitas, ut decumbenti Ignatio, & mali mitigaretur acerbitas, ac depulso periculo dum per longam quietem tibia solidatur, occasionem persanando animo aperiret. Ad leuandam enim molestiam temporis, codicem quempiam penitenti ex ijs, quibus insueuerat, per amorum amorumque ludibria horarum bonarum raptoribus; euenit sanè diuinitus (exemplum memorabile quanti intersit, qui libri in aedibus habeantur) nullo ut eius generis domi reperto, geminus offerretur, alter Christi Domini vitam continens, alter verò Sanctorum. Quibus lectandis, ut est virtus blandissima mentis humanae conciliatrix, ubi praesertim suam ei speciem in illustribus proponit exemplis; hoc acrius commouebatur Ignatius, quo tanquam ad fomitem, praeparatamque materiam ad eius generosam indolem sanctus ille ardor adherescebat. Subibat animum praestantissimos quosque ex ijs quos legebat, amulari ausus, in diuturno potissimum macerandoque corpore. quae prima virtutis facies sua illa tristitia & horrore blanditur animis magnis. Recurrebat tamen identidem bellicae laudis dulcedo, & cogitationem rapiens, varijs depingendis inceptorum fortium imaginibus, per quae vel benevolentiam sibi cuius vellet, vel nomen inter bellatores grande colligeret, longo spatio deludebat. Sed, ut erat harum cogitationum tam diuersa natura; ita in abcessu vestigia sui distimillima relinquebant. Ab ijs, ut solidis, ac succi plenis quietus manebat animus vegetisque, & quasi pastus: ab his, nempe inanibus ac fallis, aridus, libique displicens, ac magis naufragandus, quam satur. Nec discrimen id nisi multis post diebus obseruauit miles noster, quam exteriorum certaminum ad id temporis prudens, tam interiorum ignarus. At ubi primum diuino clariùs illapso radio, in contrarios illos exitus, mentem intendit: relegenque superiorum alternationes dierum, planè talium discrepantiam commotionum perspexit, ac veluti accensa facie in suae mentis tenebricolo specu dispicere lucem, quidque ageretur cepit videre; immenso cumulat est gaudio, & liquidissima perfusus è caelo dulcedine. Et sanè fortunata illuxit hora illa Christi tironi. Radius ille celestis fuit ei totius vitae magister, eaque praestans interioris Philosophiae intelligentia, quae sanctum vinum compleuit, gradum hunc primum, hoc primum habuit rudimentum. Namque ex eo tempore erectus ad sui custodiam, suarumque cogitationum & affectionum non exitus modò, sed initia & progressionem vigil obseruans, discernendorum spirituum peritiam singularem adeptus est: regulasque cepit statim colligere, quae in libello Exercitiorum de ea re plenè sapientia extant. Hac igitur luce peruo-

11
Occasio
conuersionis
Ignatij ex
lectione pio-
rum libro-
rum.

12
Observat
bonarum
cogitatio-
num, & in
animo di-
uersos exitus.

lutandis Sanctorum vitis insilens, & praclarissima etiam quaeque dicta ac facta excerpens, & accuratè varijs depicta coloribus in volumen referens, dum ex eorum contentione se ipse velut in speculo contempletur; induxit constanter in animum atatis superioris errores, noua instituenda vita, corrigere, totumque penitus se recudere. Quae cum secum deliberaret attentus, repente studio precationis accensus, intempesta nocte desilit è cubili, toro que animo corporeque prostratus ante elementissime Dei Matris effigiem, dum ab ea poscit opem, ut per eam sibi liceat non iniustum ingratumve eius filio famulum esse; ingenti moerore concussus est terraesolum, & cubiculum, in quo orabat, intremuit. Siue id exortati Naminis indicium fuerit, ut olim vsu Paulo Sylaeque venit nocturnos carceris inter horrores, cum Deo laudes hymnosque canerent; seu fugati demonis argumentum: qui ab eo viro, cuius in aëna thronum sibi Deus sedemque iam fixerat, ingenti rabie efferatus, velut amplius non rediturus abscederet. Vix induerat hominem nouum, cum ipsa quoque Dei Mater paruulum Iesum in vlnis gestans, eximia specie ac fulgore nitens, suam illi dum vigilat, praesentiam longo spatio declarauit, tanto exultantis animi gaudio, & commutatione voluntatis, ut à cunctis huius vitae iucunditatibus incredibili repente fastidio ceperit abhorretere, ac nominatim insignè perfectae castimoniae cupiditatem conceperit. Quo tam eximio in duce nostrum beneficio clementissima Dei Mater tanto antè praemonere nos voluit huius se minima Societatis patronam apud Filium suum carissimum semper fore: sibi que secundum Deum oportere admirabilem eius ortum, secundoque progressus adscribi: nec aliunde caelestia nobis speranda praesidia, nisi ex ipsa, cuius nos Deus tutela voluerit esse commissos.

Ignatius verò confirmatis iam satis viribus, descripta sibi in varias asperitatum formis vitae ineunda ratione; consilio inprimis peregrinorum ritu Hierosolymae ad eundem suscepto, festinans ad sanctae militiae tirocinium, iter in Montem Serratium intendit: nihil tum cogitans ultra, nisi ut (quoniam rudis eo tempore meliorum, virtutis summam in corporis afflictatione ponebat) quam acerbissimè sese discrucians, per id quam maximè diuina Maestati placeret. Vitae etiam antea commissa existimabat grauius vindicanda: ob eamque rem ab ipso statim paterna domus egressus, cepit se noctibus singulis acri verberatione contundere: & quidem non tam ut meritas à se Numinis poenas auerteret, quam ut eius voluntati sanctissimae gratam acceptumque rem faceret. Ad eodè iam inde ab Evangelica perfectionis lumine caelestis gratiae ope ductaque prouchebatur ad optimam, & ad gloriam Dei quam maximam (quo vniceum tota deinceps vita destinatum spectauit) quasi nesciens collimabat. Ibar plenus animi, & magna secum voluens, utque eam partem, quam maximè rebatur infirmam, aduersus hostiles impetus communiret, in eodem itinere voto se, quod Deipara pro suo

13
Apparet
Ignatio
B. Virgo
cum puero
Iesu.

14
In Montem
Serratium
ex patria
discedit.

15
*Vener casti-
moniam.*

in eam peculiari studio nominatim obtulit, perpetuæ castitatis obstrinxit. Ac Regina virginum, & nato eius acceptam sponsonem fuisse probavit satis ex eo die deuoto clienti ad vltimum vsque spiritum excellentis pudicitia, intaminatæque mentis & corporis donum caelesti benignitate concessum. Nec dubia (vt licet interpretari) clementissimæ Matris tutela subinde capitis animique discrimen euasit: ex quo potuit intelligi, quam necessarius sit pietatis iter ingredientibus dux certus, & custos. Adiuuaret eunti se comitem Maurus homo (nondum enim ea fex è Tarraconensi Hispania prorsus excesserat) qui cum illato sermone de semper inemerata Dei Genitrice, diu nefariè pernegasset eam à partu virginem; subditis repente iumento calcaribus, paulumque progressus, in pagum proximum flexit. Recaluere scilicet in excelso statim

16
*Zelus Ignati-
ij pro perpe-
tua Deipara
virginitate.*

Ignatij pectore militares spiritus: vt que etiam num in quodam quasi regnorum Christi ac mundi confinio versabatur, sæculi trutina diuinas res ponderans; statuebat Virginis Matris iniuriam ferro procius abolendam. Ex altera parte conscientia iam fidelior scrupulū suggererat, ne fortè id genus vltionis aeterna vetitum lege, nequaquam Dei ac Virginis refarciret honorè, sed geminaret offensam. In hoc ancipiti curarum tumultu, eo capto consilio, quod sola excuset piæ mentis simplicitas, vt, si mula, cui insidebat, in via diuortio iter, quod tenebat Maurus, imeret, intelligeret sibi impium illum haud dubiè pugione confodiendum; vbi ad biuium ventum est, continuò bestia, quamuis proximus in conspectu pagus, magisque tritus reuicaret callis; tamen in alteram se partem, quæ ad Montem Serratum ferebat, immisit. Ad sacrum Montem peruectus, religiosè Deo ac Deipara salutatis, eò curam in primis adiecit, vt vitam exorsurus nouam, veterem ab exordio primo retexeret: quod cum per triduum sedulò peregisset, è scripto repetita ab memoria vltima noxarum confessione cunctarum apud cenobij eius vitam virtute inelytum Ioannem Clanonium nomine, natione Gallum; eidem pariter sua de vitæ in eundè ratione consilia ex ordine patefecit. Deducebat nimiru iustum suum Dominus per vias rectas, magistrumque plurimorū vno erudiendo fingebar. Is scilicet consiliū illud geminum pietatis palæstram incuntibus apprime necessarium, menti eius iniecit, vt & generalè institueret confessionem, cuius ea tempestate vsus non perinde, vt postea eiusmet operâ introductus est, increbuerat: & cum viro bono atque prudenti quidquid meditaretur, comunicaret. His enim necesse est oriatur ab initijs disciplina virtutis, his ædificium spirituale statuat in fundamentis. Nam expiatio vitæ torius anteaque in primo lumine ardoreque illo conuersionis, purgat magno opere animum, preparatque vberioribus è celo donis excipiendis. Et omnino immèsum quiddam refert ad perseverantiam, ad progressum, ad omnia primordij semel contendendi, quantum cum diuina ope fas est, vt animus in amicitia Dei, & statum gratia reponatur. Ductus autem periti institutoris aduersus fallacias tenebrarum patris Angelum lucis eminentis, cum

17
*Quid gessit
in monte
Serrato.*

semper, tum inchoanti præsertim est necessarius, quod & tudior discipulus est, & error vel paruus initio, sit longè maximus in progressu. Hæc Ignatius præcipua quadam magistri summi doctrina non solum peragebat, sed etiã obseruabat, conferens in corde suo, & inuenis vbi que oculis per iustitia semitas incedens, ac notans singula, vt eodem tempore, quos faciebat in discipulatu processus, eosdem haberet in magisterio. Vbi Clanonius consilia eius probauit, quia legerat nobiles olim Equites cum initiarentur profana militiæ, totam noctem in armis excubare solitos; militiam & ipse sacram auspicaturus ritu persimili, iumentum, quo erat aduectus, cenobio donat: quod superfuerat pecuniæ pauperibus diuidit, gladium ac pugionem ante Deipara aram suspendit, densisque iam tenebris vni pauperum etiam nobiles vestes, quibus induebatur ad intinam vsque subuculam tradit: seque ipse habitu induit, quem prope Montem Serratum nuper ex itinere comparauerat. Is erat talaris tunica è rudi sacco, funis pro cingulo, calcei è sparto, sed alterum tantum pedem ex veteri plaga imbecilliorè textit: alterum prorsus nudum; nudum item reliquit verticem: suspendit ab latere cucurbitam in vsum aquæ, & viatorium baculum, peregrinorū gestamè, manu prehendit. Hoc ornatu noctem, quæ lucem concepto à Virgine æterno Verbo sacram præcessit, ante ipsius aram Virginis totam exegit, modò stans, modò genibus nixus, deflexis superioris ætatis piacula, totumque se toto pectore Deo deuouens, atque ei vni stans in posterum bonam militare militiam. Primo diluculo, ne per lucem agnitus in eo habitu admirationè sibi, & nomen sanctitatis conciret, Manresam versus discessit, oppidum à Monte Serrato tribus distitum leucis; in eius oppidi hospitali domo ante Hierosolymitanâ peregrinatione, rudimenta susceptæ militiæ positurus, & quasdam in inchoato Loyolæ volumine, quod magna cura secum gestabat, vitæ spiritualis obseruationes adnotaturus. Euntem festinus viator assequitur, sciscitaturque; num vestes mendiculo, magni pretij, vt ille asseuerabat, donaret: qui cum intellexisset misellum eas ob vestes furti suspitione vexari, falsus id, quod res erat, vt innocenti succurreret; nec addito verbo, quamuis multum de suo nomine & itinere interrogaretur, commiseratione partim mendici, partim sumer, lacrymas fudit, ad eò se nequam existimans, qui ne benignè quidem alteri posset facere, nisi infamiam eidem & damnum crearet. Manrese nosocomio sanctæ Lucie receptus, velut in quaesita diu palæstra pedem posuisset, continuò laxat ardori animi habenas, & in dura & aspera, quæ mente destinarat, sese effundit. Caesariem, quam pro frequenti eius temporis more studiose nutrierat, confundi sinit & inhorrescere: barbam temere promitti, vngues excresecere, totum os squalore turpari. Vestis erat, quem dixi, saccus asper ac vilis; caput dies ac noctes interctum, humus pro lecto, somnus perexiguus, ac media nocte orationis causa interpellatus: ter quotidie acriter repetebar flagellum: septenas attentione magna pronolurus in genua, recitandis varijs precibus ponebar horas, præter id

18

19
*Manresam
se recipit.*

20
*Vitæ asper-
rimâ Man-
resæ instituit.*



tempus, quod singulis item diebus audiendo Sacro, vespertinisque & completorijs precibus dabat. Tota ieiunans hebdomada, nec quicquam omnino præter exiguum panis emendicati, & aquæ semel in die degustans, Dominicis tantum diebus, quibus ad Pœnitentiæ Sacramentum, & vitæ panem summa religione accedebat, de ieiunij seueritate aliquantum, si facultas afforet, remittebat. Ab his curis si quid vacuum supererat spatij, vel ministrabat ægrotis, vel stipem, quam in alios pauperes dispertiret, emendicabat; vel sermonibus pijs homines, qui se offerrent, studebat facere meliores, semper intentus, ne quid corpori blandum admitteret. Itaque non multo tempore in tanta vitæ durezza, corporisq; neglectu viuida robor illud iuuentæ elanguit, concidere vires, & nobilem bellatoris speciem pallor & macies deformauit. Animus interim tranquillus ac latus erat. Etenim cum dulcedo celestis sensum propè omnem asperitatis, qua macerabatur corpus, extingueret: primi quoque ardores quadam sua præcipua dote aditum Satanæ quasi vallo intercludebant: vt bis omnino oppugnatus principio sit, eoque leuius, quo apertius. Nam cum paulò post donatas pauperi vestes succurrisset, Nonne melius nunc vestitu, qui te deceret, amictus, versarere cum paribus tuis, quam in sacco isto seminudus inter mendiculorum volutare quisquillas? hanc ille cogitationem, in pauperum se protinus gregem inferens, comiterque cum ijs agens, misericordie sermonem, leui negotio repulit. Iterum autem defatigato & languido, Te miserum, cum oppugnator insurrexisset, quin quaginta adhuc tibi anni restant, isto pacto trahendi, respondit, Diemne mihi vel vnum prestare tu queas? & confestim molestia omnis euanuit. nec postea quam diu inter mortales egit, cogitatio viro Dei vlla subrepsit, quæ constantiam in susceptæ vitæ ratione tentaret. Ceterum, quia gentis humanæ callidissimus hostis, vbi aperta vi nihil aduersus pijs mentes assequitur, dolis cuniculisque grassatur: atque, vt se dabant exordia, grandem sibi aliquam temporis progressu, ab indole eius viri cladem pertimescebat: altera verò ex parte etiam Deus magistrum experientissimum formans, vicissitudine motuum ac temporum perpoliri cum doceri que volebat, vt ipsi edoctus experimentis, omni hominum ac temporum generi opportuna præcepta colligeret; cepit nobilis tiro simul gradibus magnis prouchi ad arcem virtutis, simul varijs vertari modis, multisque & grauissimis commotionibus agitari, & artibus subtilissimis peti. Quatuor igitur mensibus in æquabili animi pace traductis, perueniuit ei se imago obiecit in aëre, cuius figuram dispicere non planè posset. Longior erat tractus in colubri modum, lucidus, idemque multicolor, & compluribus quasi oculis stellatus, qui intuentem iucundissime oblectabat: euanescens autem relinquebat subtristè. Nec multò post quoniam adhuc in oratione, quæ voce fit, Ignarius fermè constiterat, descendere in se altius cepit, & penitus intrare diuina admirabili è caelo luce perdoctus. Inuisursum sacram ad eum mille ferè passus Manresa procijs in Rubricati annis rpa consedit, ore con-

21

22
Variè exagitur.

uersus in aquas, meditabundus. Ita sedenti diuina lux repente oborta, nouam quamdam rerum scenam aperuit. Mystera fidei tanquam subducto velo oculis quodammodo intuerur: rerum creaturarum æstimationem iustam ac pretium intelligit: quem ad finem genita hæc vniuersitas sit: quamobrem, & quatenus rebus creatis vtendum sit, cognoscit: in quo virtutis sita vis: quæ prius in re posteriusve, plus aut minus elaborandum: tota denique Euangelicæ sanctitatis perfectio, ac disciplinæ interioris subtilitas eodem in lumine menti eius ostenditur, adeò clarè, vt inde alter planè recederet, alii que iam luminibus seque, & res ceteras contempleretur; alijs lancibus boni mali que præstantiam ponderaret. Exurgens igitur nouus vir, ac planè iam vir perfectus in Christo, ad crucem in proximo sitam euolat, humi prouoluitur: dum que gratias de tam incomparabili dono ex intimis agit sensibus, illud ipsum quod supra dixi, picturarum coloribus spectrum, & oculis inter punctum apparuit. Sed animaduertens Ignatius, prope crucem non ita colorum fulgere blanditijs, & alia vanitatis argumenta obseruans; planè intellexit venenati eius serpentis, qui mortale genus totum infecit, speciosum esse ludibrium. Ex eo que tempore cum multis deinceps annis, quanquam non ita collucens ac bellum, sese frequens obieceret, generoso fastidio & baculo abigebat. Hinc iam interiora Philosophiæ celestis ingressus, & ab oratione vocis ad mentis progressus actiones, exerceri cepit meditationibus ijs, quas in Exercitiorum spiritualium libello digessit. Nam partim ex eo, quod suo ipse vsu, & quotidiana obseruatione notarat, partim ex eo, quod à diuino illo institutore didicerat, salutarem quandam orandi scientiam, & meditandi velut artem effecit: quam in dies magis ac magis auctam locupletatamque ad similitudinem exercendorum corporum, Exercitia spirituum appellauit: vt quemadmodum suis exercitationibus corpus, ita suis se spiritus aleret, ac sustentaret. Has ille magno suo bono prius expertus, ratus id quod erat, eandem quoque vim in ceteris habituras, subinde ad aliorum adhibere salutem, & vitæ disciplinam instituit, tam illustri commutatione morum, tam vberi multorum fructu, vt nihil illis videretur, siue ad eligendum vitæ genus, siue ad conformandos mores, appetitionesque sedandas, siue ad retinendam in præclaris animi nostri decretis instituti que constantiam, excogitari potuisse præstantius. Neque omnino, siue tempus, quo conditæ sunt ab homine litterarum prorsus experte, siue illa fructus ad pietatè spectetur vbertas, siue infectiones per quas conante Satana opprimere profecerunt, auctoritate demum Apostolica cõprobate, dubitare fas sit quit opus fuerit humano maius, & planè æternæ mentis inuentum. Inter has meditationes in amorem præcipuè Christi Domini immensum exarscens, quidque ille egisset causa nostra, quid æquum esset conari nos in eius obsequium animo versans; cum aueret ei se totum ac penitus mancipare, & inuenire quemadmodum & vbi rem posset quam gratissimam facere, & cuncta circumspiciens, intelligeret, non posse Saluatori

23
Exercitiorum spiritualium libelli comment.

24

acce-

acceptius impendi viquam obsequium, quam in diuina gloria procuranda per salutem animarum, pro qua scilicet ad terras ille venisset; ad quam quidquid egerat, quidquid dixerat, quidquid ad necem vique durissimam tulerat, retulisset; ad eam protinus curam toto pectore ferebatur. Et quia proponebat sibi Christum Iesum veluti regem iusto prædicitum impetio, fortem ac generosum, & moribus suauissimis, qui ad pium bellum non alia inuitaret conditione populares suos, quam vt commodis iisdem & incommodis vterentur mensæ, lecti, laborum, periculorum, quibus ipsum vt regem viderent; optime hinc argumentans ex vna parte non posse hac militibus conditionem optabiliorem honestiorémve proponi; nec sanè dignum, aut militum, aut hominum numero, qui rege eiusmodi, piam ad expeditionem sic inuitante, non euolaret ad signa: ex altera vero parte pauperem, eumque cruce præeuntem Christum ducem intuens, & audiens vocem, Qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; totus in sanctum id genus belli, totus in studium animarum, totus in ærumnarum, paupertatis, & cruciatuum omnium cupiditate exardescibat, vt strenuè ac legitimè sub tali duce militaret: erubescens non sequi præcuntè, & meliorem quam sibi dux assumeret, conditionem pati. Ex hoc fonte, quæ gessit tota vita pro causis animarum, quæque perpessus est, & multò plura, quæ cupiit perpeti; ex eodem sociorum adlectio, & ipsius Societatis constitutio, & vniuersa descriptio emanauit. Dum verò sanctis hæc curis exercetur, mira vicissitudo, nunc causa nulla antegressa, immenso quodam perfundebatur sensu dulcedinis: nunc verò cuncta illa læticia ex animo euanescente momento temporis quasi pallio ab humeris sine sensu raptò, agritudo succedebat, ac tædium, ac stupor: cum grauius etiam incipit torqueri angore conscientie. Nam vt ex diuina luce sese acriter incitauerat charitas, & dolor etiam peccatorum, & voluntas, quantum fieri posset, Iesum Dei honorem redintegrandi, inde oculos ad anteaactam vitam retorquenti succurrebant non pauca, quæ verebatur ne memoriam in generali confessione fugissent. Quæ confessario diligenter cum explicasset, itemque addidisset alia, quæ postea dubitationem mouerant, & alia rursus; nouæ semper aliæ ex alijs dubitationes oriebantur: nullusque fiebat scrupulorum finis, nullus angorum. In assiduo gemitu, & omnibus precibus ad Deum perseverabat clamans: infixus tamè hærebat pectori vermis, carpebatque medullas, ac vorabat succum omnem pietatis, & reliquias etiam virium corporis depascibat. Denique remedia alia incaustum expertus, memoria repetens quemdam è sanctis Patribus perpetuam sibi ab omni cibo abstinentiam indicisse, dum quod optabat, Deus miseratione tactus concederet, idem faciendum sibi putauit. Id cum Dominico die steterisset, hebdomadam quam longa est, nulla penitus gustata re, nec de septenis cuiusque diei precationum horis, nec de ternis verberationibus, nec de cetera seueritate intermittens aut remittens quidquam, ieiunus exegit. Et quia fluctus conscientie non con-

federant, & vires etiamnum sustinenda inedia sufficiebant corpori, longius erat progressurus, nisi confessarius, cui nihil habebat abditum, altero Dominico die, re cognita, seuerè prohibuisset. Nec distulit suam indulgentiam Deus consolationis. Respexit benignè famulum suum, abundeque reddita pristina mentis tranquillitate, adeo simul admirabilem addidit scrupulos eximendi peritiam; vt nulla ferè deinde offerretur Ignatio tam deplorata conscientia, cui non faceret medicinam. Accessere præclaris hæc donis alia atque alia cursu perenni, præsertim celestium visionum. In gradibus templi Dominicanorum, quod Manresæ est, horarias Matris Virginis preces aliquando percurrès, mente in sublimem sensum contemplationem, ad augustissimum adoranda Trinitatis mysterium quadam sub rerum corporearum imagine contuendum abreptus, incomprehensi eius mysterij notitias inenarrabiles percepit, tanto cum gaudio, vt modum lacrymis eo die adhibere, ne in publica quidem supplicatione, & conspectu multitudinis posset; tanta verò vbertate lucis diuinæ mente recepta, vt homo litterarum nudis, de sacrosanctis illis & inaccessis Dei vnins ac trini splendoribus volumen scribere ordiretur. Et quamquam ante hanc illustrationem præcipuo studio singulas per se diuinas personas propria prece salutabat quotidie; tamen ex eo tempore multò fuit propensior ad sanctissimæ Trinitatis cultum, & in Missa, quam postea sacerdos de ea frequens recitabat, ceterisque religiosis obsequiis, peculiari sensu & pietate commouebatur. Ipse Christus Dominus per id tempus frequens menti eius spectandum se præbuit: nec rarò Mater sanctissima. Eodem interiore mentis obtutu aliquando dum ad sancti Dominici sacrificio interest, in hostia sacrosancta Christi Domini præsentiam; alio tempore rationem & viam, qua sempiternus ille architectus & opifex vniuersam mundi molem procreauit, admirabili modo perspexit. Quibus luminibus adeo præclarum consecutus est donum intellectus ac fortitudinis; vt quamuis nulla extarent sacrarum monumenta ac testimonia litterarum, tamen fidei dogmata, & rectè tenere posset, ac tradere: nec dubitaret obiectioni vita defendere. Verum inter ecstases vna ante omnes ocellidui spatio memorabilis fuit. In Completorio enim Sabbati auocatus à sensibus, cum octo ipsos dies ita quasi exanimis iacuisset, vt homines pij condituri sepulchro fuerint, nisi latentis vitæ reliquias ex tenui cordis palpitatione deprehendissent; in Completorio item Sabbati proximi quasi è somno euigilans, & Ah Iesu, suauiter ingeminans, surgensque, omnes, qui intererant, admiratione compleuit. Quo tempore pia est ac probabilis coniectura, vt olim Gentium doctor triduo illo, quo nec manducauit, nec bibit, ac multorum sententia raptus est in tertium caelum, audiuit arcana verba, Euangelique sacrosancta mysteria, & formam Ecclesiarum diuinitus accepit: ita Ignatio huius minimæ Societatis quasi fabricam & exemplar ostensum. Ceterum quamquam ab initio venerationi populo esse cuperat, tum propter constantia virtutis exempla, tum etiam quod

Scientia
mira Ignatij
scrupulos
eximendi.

27
Diuina
visiones.

Donum in-
tellectus ac
fortitudinis

28
Ecstasis per
octo dies
continua.

25
Angitur
scrupulis
conscientie.

26
Totam he-
bdomadam
ab omni ci-
bo abstinet.

29
*Gravissimè
 agrotans
 inanem glo-
 riam expu-
 gnat.*

30
*Experimen-
 to discit
 parcendum
 valetudini.*

31
Manresam

consecuta celeriter eum è Monte Serrato, etiam vero amplior fama, de nobilitate generis, mutatis vestibus, relictis fortunis, admirabilem faciebant; tamen hac, & hisce similibus divinis significationibus vsque eò crevit observantia, & sanctitatis opinio, ut cum demum ex vitæ asperitate morbum gravissimum contraxisset, publica magistratus cura, & honestissimarum ministerio matronarum curatus sit. Inualuerat eius morbi vis vsque in supremum discrimen, quæ cum primum paululum remisit, & vocis ægro potestas redijt, repente ad astantes sublato clamore, Ne cessate per Deum, inquit, si rursus mors ingruat, ne cessate mea mihi scelerata ingerere, & peccatorem ingeminare. Quippe ad nouissimum se agonem paranti cogitatio pertinax occurarat, iustum esse ipsum blandiens, quam propulsare conantem, grauius ea luctatio, quam atrocitas mali defatigarat. Sed ille humidum canodoxiæ spiritum in præsens egregie debilitatum, ita mox deleuit, ac propè extinxit; ut suis de rebus quidquid Dei gloria posceret, sine vlla blandiæ eius pestis titillatione depromeret. Quin adeo ipsemet tam rigidus sui censor, qui que vel minutissimas labeculas, nec nisi perfectorum acie spectabiles, Penitentis Sacramèto subijceret, professus tamen sit, viginti ferè postremis sue ætatis annis nunquã habuisse de gloria inani, quod confessario aperiret. Nondum confirmauerat vires, cum repetito pristinae cursu seueritatis, semel iterumque reuolutus in morbum, experimento didicit, nequaquam detractum pietatis studio, quod necessitati naturæ concederetur: idque (quod, ut alia, errando, se memorabat edoctum) solebat postea suæ disciplinæ alumnis patetna benignitate proponere, admonens ut in mala valetudine, quidquid de valetium remitterent studij, id obedientiæ, æquitatè animi, patientiæ, componere contenti, de cetero laborans corpusculum ne vrgerent. Geminum est illud præceptum, quod item in hac Manresana schola ex obseruatione sumit vsus didicit, nihil somno immodicè detrahendum. Nam cum ea potissimum hora, quam quieti necessariæ destinaret, pij sensus ac gustus affluerent, animaduertens intempestiuum laborem, plus nimio corporis vires ac mentis affligere; statuit prorsus normam rationis sequi, quodque sibi ad maiorem Dei laudem, consultatione diligenti spatium præstituerat quiescendi, de eo nihil voluntarij studij causa, quanquam alioqui recti, decerpere: iam tum singulare suum illud institutum tenens, non modo, ut nihil temere, sed ferè ne pio quidem impetu aggrederetur, nisi præmeditatione maturâ circumspiciens, ad certas bene eligendi regulas, quas inter alia hic obseruaret, exigeret, ut planius in postremo hoc opere disseretur.

Vtebatur iam valetudine certiore, sed quia grauis languor refederat stomachi, & hiems perfrigida seuebat, duplex amiculum è crasso panno, coloris cinerei rufescentis amicorum impulsu corpori admouit, & ex eodem confectum pileolum capiti operimentum imposuit. Tum Barcinonem discessit, iter in Palestinam, quod à principio destinaret, primo quoque tempore initurus, Manresam decimo ferè postquam ve-

nerat mense, valdè & sanctitate & claritate auctam relinquens. Nam cum priuatis congressibus, tum meditationibus exercitiorum, post eam obseruatam viam, complures ad studia intima pietatis prouexerat, & suæ sanctitatis ea relinquebat impressa vestigia, ut quæ potissimum incoluerat loca subinde veluti sacra, populi pietas celebrare inceperit: quorum nonnullis progrediente die, præclara addita sunt monumeta cum titulo. Denique oppidi nomen, angustis antè finibus notum, toto iam penè orbe terrarum inclaruit. Nec dubitare fas est, quin præcipua quadam indulgentia, eam Ignatius plagam è caelo respiciat, ut incunabulum suæ in Christo infantia, altricem primæ mendicitatis, tirocinium sacrae militiae, Euangelicæ scholam sapientia, utque ipse appellabat, suæ primitiuae Ecclesiæ sedem, tot etiam tamque excellentium donorum consciam atque testem; certante præsertim in Manresanis cum maiorum charitate erga eum clientem, posteriorum pietate erga patronum. Hierosolymitanum ad iter multi se comites obtulere, officio seque in primis Ioannes Paschalis duodeuiginti annorum adolescens, cuius mater Agnes Paschalis religiosissima femina iam inde in initio Manresani secessus venerari Ignatium cœperat. Huic adolescenti, quod ipse post euentum sanctè restitutus est, vir Dei totam vitæ agenda feriem, & impendentes ærumnas atque calamitates in discessu ita prædixit, quasi non futura caneret, sed præterita enarraret. Verum neque ipsum, neque omnino quemquam mortaliū comitem voluit: nec pecunie subsidia, quæ benignè obtulerentur, admisit; ut, quemadmodum secum ipse diserebat, nullos haberet comites, nullum subsidium, nisi fidem, spem & charitatem in Deum; & nihil fiduciam, vel amorem suum à summa bonitate distraheret. Quod propositum tenuit ita constanter, ut, cum nequaquã reciperetur in nauim, nisi quod ipsi far foret nautici panis, inferret, diuque reluctatus, de confessorij demum consilio intulisset nummulos aliquot, quos in litore sibi reliquos animaduertit, quod nulla adigebat necessitas ferre, ibidem in saxo reliquerit. Ceterum diuino planè consilio ingens discrimen euasit. Nam cum perhonestam matronam Isabella Rosella forte in cõcione humiliter eum inter pueros confidentè inuita, ore vidisset supra modum splendido ac fulgenti: & vocem interiorem audiens, qua iubebatur accersere, accersisset, colereque ut sanctum virum cœpisset, eadem operam dedit, ne phaselum, ut ille decreuerat, sed ut onerariam grandem conscenderet. quod cum fecisset, phaselus in conspectu Barcinonis naufragio perijt: onerariam verò vehemens à puppi ventus impellens Caietâ quinto die peruenit. Annus tum agebatur m. d. xxiii. qui plerique Italiae grassante pestilentia infestus optatam ærumnarum Ignatio segetem obrulit, dum Caieta Roman, ab Adriano Sexto Pontifice benedictionem ac potestatem Palestinæ ad eundem accepturus, ac Venetias inde, contendit. Amici Romæ coegerrunt, septem circiter ad nauulum olim soluendum, aureorum nummum summam accipere: sed mox iis tanquam paupertati propositæ minùs consentaneis, in obuios pau-

*nobilitatem
 relinquit.*

32
*Prædicti
 futura.*

*Hierosoly-
 mitana pe-
 regrinatio-
 ni, nec co-
 mitem, nec
 vicinicum
 voluit.*

33
*Diuina lux
 in eius ore
 cernitur, &
 ingenti dis-
 crimini
 eripitur.*

34
*Erasmus
 in insula per
 occasionem
 pestilentie.*

*Christus
 Dominus ei
 se ostendit.*

35
*Diuino mo-
 tu excipi-
 tur hospiti-
 o Venetiis.*

36
*Nauigat in
 Cyprum.*

*Ignatij li-
 bertas in
 prohibendis
 sceleribus.*

peres distributis; lator inde perrexit atumais & mendicitate ditissimus. Excludebatur ab urbium & oppidorum ingressu; non recipiebatur hospitibus; sipe non iuabatur, ipsis quoque viatoribus pallore ac macie tanquam pestilens erat horrore. Verum incedebat suo ductor & socius peregrino Christus Iesus, tanto presentior, quanto longius aberant humana solatia. Qui prope Patavium etiam videndum se illi, vti solebat Manresa, obtulit, consolans, & ad asperiora toleranda confirmans. Idem in vrbes ipsas Patavium, ac Venetias, quæ ob eisdem pestilentie metus peragere patebant externis, aditus ei facilimos dedit. Vtique appareret, certare quodammodo famuli fidem, & indulgentiam Domini, dum Venetij Ignatius, ne legato quidem Casatis salutato, quo minus in hominibus spei locaret, emendicato vicinat, in que sancti Marci foro pernocet, è prima nobilitate senator Marcus Antonius Triuisianus vocem audiri increpantem, Ergo ne, tu in lecto molli quiescas, & famulus meus noctem sub dio traducat? Quam continuo ad vocem vir clarissimus surgens, eo, qui vocat, regente vestigia, in Ignatium incidit, & hunc interpretans esse, quem audita vox commendasset, domum deductum hospitaliter habet. Sed is postero die, vbi minus honorificè haberetur, hospitij præoptauit. Solebat ille, proximorum mentibus verbo diuino pascendis imminens, honestas interdum inuitationes neutiquam recusare. Atque inter cibum modesto ferè in silentio ad ea que dicerentur attentus, studiose obseruabat è conuiuarum colloquiis, quæ opportuna suo negotio forent: ex illis deinde extremam sub mentem captato ingressu, sermones de rebus inducebat diuinis, tam appositè, tanta dexteritate, ita ex animo, vt magnos in omnium animis motus efficeret. Quod cum Venetiis, à nobili mercatore Cantabro inuitatus fecisset, tam sancta ille captus consuetudine, apud sese voluit, donec concideret, diuersari. Per hunc ad Ducem Andream Gritum admissus, suam per se nulla adhibita commendatione causam exponens, facillè impetrauit, vt quoniam peregrinorum triemis iam soluerat, Cyprum vsque nauis, qua nouus Prætor eius insula mittebatur, grauito veheretur. Multis sanè modis eminebat sancti huius peregrini in Deum fiducia, & Christiani pectoris altitudo. Nam cum totus ab aliena benignitate penderet, nihil tamen, vbi Dei laus ageretur, eius retardabatur libera charitas, quo minus omni ope scelera prohiberet. In hospitio prope Caietam, cuius in stabulum fuerat receptus, nocte intempesta clamoribus magnis excitus, cum perditos homines vim molientes feminam inferre deprehendisset, orationis grauitate, vultus ardore, oculisque, præ zelo Dei, micantibus contreruit ita & obstupescit, vt nec vltra quidquam tentare ausi, nec verbum aduersus hominem ignorum, alienigenam, denique mendicum mittere; extemplo velut oppressi facesserent. In hoc Cypro cunctis dum pari libertate conatur manifestam certorum hominum intemperantiam coercere, admonitus ab amicis, vt sibi parceret (agi enim de eo in desertam insulam eiciendo) ne inde quidem formidoliosior

factus est. Ac Christus Iesus, qui se toto hoc itinere illi frequenter monstrabat, ita cursum à deserta, quam destinarent, insula auertit, vt volentes, nolentes, si non incundum, certè vtilem oburgatorem, multis prohibitis criminibus, deportarent in Cyprum. Hic peregrinorum, quam prægressam diximus, nauis gratitudo item recipitur: lætique omnes ineunte Septembri Ioppem Palestinæ portum appellunt. Senere illico terre atricis sanctitatis contactum, & quædam animos quasi salubritas pietatis affluit: quoque propius ad sanctam urbem ferebant pedem, hoc acrius inardescabant cupidine primo quoque tempore, augusta illa monumenta oculis viurpandi, ore lambendi, mente tota & corpore venerandi. Prope eum locum, vnde primum Hierosolymæ conspectus aperitur, singuli seorsim colligunt curas, & conuocant ad primam illam speciem quam religiosissimè hauriendam. Lamque animi impetum temperare non valentes, etiam gressu festinant. Ibat præter omnes ardens Ignatius altissima consideratione defixus. Vbi verò sacra ipsa attigit loca, præcipuis nobilitata salutis nostræ mysterijs, solo illo, illis specibus, montibus illis, tectorumque reliquiis antiqua representantibus tempora, ipsaque res ante oculos ponentibus; totus in lacrymas abire, pietatis sensu colliquescere, nec os, nisi ad reliqua raperetur, posse à primis auellere. Planè hoc consilio venerat, vt eam sibi reliqua vitæ sedem, eam requiem haberet. Quippe Christi Saluatoris amore immentum flagrans, vt est amor impatiens, nec vnquam sua flamma, suoque incremento contentus, è sacrosanctis illis pignibus solatium quaerebat & fomitem: vt, quando nondum licebat intueri Dominum vbi est, intueretur vbi fuit: terram premeret, quam pressit; in antro steter, vbi vagiuit; tumulo prouolueretur, in quo iacuit; & si fas esset, sanguinem funderet, & mortem obiret, vbi ille occubuit. Stauerat simul ad fideles iuandos, & barbaros quoque pellicendos ad fidem, conatum omnè operamque conferre. Nam hoc inter cetera (vtdixi) Manresa atè in pectus demiserat suum, consideras quid optatissimum esset Deo, quam obrem Christus vitam profudisset, ad omnium, quantum coniti posset, animarum salutem elaborare. Sed cum Prouincialis Franciscanorum Minister, aliorum, qui idem expetiuerant, experimentis edoctus, nullo modo lineret permanere; potestatem quoque sibi affirmans esse, qui suo iussu subliteret, eum anathemate coercendi; obsequij perstudiosus Ignatius suum illud consilium in aliud tempus reiecit potius, quam abiecit. Interim, quia postera dicta erat reuerfioni dies, cupidus relicta à Christo in caelum subeunte vestigia regustandi, raptim in Oliuetum Montem euolat solus, & sine ductore Turca, quod est valde periculosum. Et quia non admittebatur, cultum è graphiaria theca custodibus donat: inde ad Bethphagem propeat. Hic verò cum subisset, nequaquam se obseruasse, quam ex parte dexterum, qua sinistram Domini vestigium haussit, in Oliuetum recurrit; donatitque forficulis, rursus emit ingreditum, Reuertebatur iam domum gaudio plenus, quam

37
*Peruenit in
 Palestinam,
 & sancta
 loca inuisit
 summa pie-
 tate.*

38

39
*Redit solus
 in Montem
 Oliuetum.*

obutum

obuium habuit cœnobij famulum ex ijs hominem, quos Christianos cingulo tenus vocant, missum à Patribus Franciscanis, quibus Ignatij absentia cognita grauem iniecerat curam, ne suis illum feutor lauitiæ Turcarum & auaritiæ proderet. Accedebat homo toruo vultu, fuste armatus, & Ignatius perferre quiduis paratus. Sed interfuit simul clementissimus Iesus, qui Iacobitæ pectus ita molliuit, vt peregrinum nil nisi brachiò paulò fetocius prehensum, de cetero humaniter duceret: ipse verò mer Dominus toto illo itinere famulo suo diuinam suam præsentiam commodans, & leiritias infundens vberimas anteiecit. Nec minùs in Cypro mox adfuit. Nam cum tria starent in portu nauigia mox in Italiam solutura, Turcicum vnum, alterum Venetum, firmum ac magnum prædiuitis mercatoris, tertium pusillum vetustate carieq; fatiscens, quidamque peregrinorum instarent apud robusti illius nauarchum, vt Ignatium susceperet, sanctum esse hominem memorantes; is, cognito pauperem esse, Sanctis nauigio opus non esse respondit. Sed breui didicit cauillator ineptus re ipsa, non ita sanctos viros nauigijs, quam nauigia Sanctis opus habere. Nam cum tres illæ onerariæ pariter vela secundo vento fecissent, sub vesperam grauissima tempestate coorta, Turcica omnino periit; Veneta prope Cyprum allisa in scopulos naufragium fecit, hominibus dumtaxat saluis: paruula, & malè coherens, in quam gratissimus Ignatio facileq; ascensus paruerat, quantum multam iactata, cursum tamen incolumis tenuit. Tanti interest, in hominum Deo acceptorum comitatu versari. Tantum habet scœnis in minimos Christi depròpta benignitas. Quoniam verò hiems erat asperissima, & nulla Dei famulo arcendo frigori munimenta, (femoralia dumtaxat è simplici linteo, itemque lintheus thorax multiplici in humeris scissura patulus, hisque superiecta perbreuis attataque tuniula, præterea nihil: calceati pedes, sed crura penitus nuda) affecta pessimè valetudine, stomachoque pessumdato, sub anni exortum Venetias attigit.

42
Redit in
Hispaniam
daturus
peram
listeria.

43
Pecuniam
sibi donatam
omnè pau-
peribus dis-
tribuit.

Vbi dum deliberat, quando consilium commorationis Hierosolymitanae non successerat, quam vitæ posthac viam iniret; nihil medio cre molliens, dudumque certus id sequi, in quo rem Deo Christoque Domino quam gratissimam faceret; quia id fore persuasum habebat, si totum se ad iuuandas animas conferret; consilio planè admirabili, vt in ea procuratione instructior versari, maioreque cum fructu posset, hominum ac triginta annorum ætatis, statuit curam adijcere ad studia literarum. Eius rei causa repetiturus Hispaniam, panni frusto à veteri hospite in stomachi fomentum, & aliquot argenteis nummis donatus, Ferrariam venit. Hic dum preces in templo facit, petenti fortè mendico stipem elargitur: moxque alijs, qui conspiciant, atque alijs deinceps, qui exciti priorum suspirijs accesserant; quoad suam illam pecuniam ad obolum erogauit. cumque iam ingens circumstaret cœtina, tum eorum, qui quidpiam acceperant, tum aliorum petentium, magna charitate ac misericordia, Parcite, inquit, reliquum nihil est: & cunctis obstupescens, ad

emendandum sibi, quo præsentem sustentare necessitatem, egreditur. In de progressum Hispani, qui bellum in Cisalpina Gallia graue cum Gallis per id tempus gerebant, pro exploratore capiunt: pertentandoque fastidiosissime, etiam calceis excussis, & inspecto nudo corpore diu vexatum, tandem sine tuniula sua ducunt ad Præfectum, vt is exprimat vi, quæ celari putabant. Magnus hic Christi Domini amator iam pridem, vt supra significatum est, vitam eius pro norma proposuerat formaque, ad quam fingeret atque exigeret suam; atque adeo existimans in familiari sermone ingenua Christum & Apostolos simplicitate vsos, hanc etiam vt imitaretur, consueuerat modeste omnes promiscue numero multitudinis, absque ambiosis dominationis, & id genus præfationibus appellare. Subijtegitur dum ita captus ducitur, id tempus esse, quo aliquid de ea simplicitate remitteret, & Præfectum affari vrbanius expediret. Quam cogitationem vir mentis suæ custos accensius, dum, vti solebat semper, ad rationis iudicium vocat, diligenterque vnde oriretur, quò ferret, explorat, animaduertit sensum esse imbecillitatis humanæ vexationem ac tormenta reformidantis. Tum secum ipse, Itane sumus ad iniurias, ita ad imitationem Christi parati? castigabo te ego peruersè terror. Et continuo tamquam per Hierosolymæ vias Christum Dominum vincitum agi videret (quamquam nulla hic vilio extraordinaria, sed solum vehemens cogitatio interuenit) lætissimus per oppidum longissimo tractu vadit: eorumque Præfecto ne pileolum quidem à vertice summo uer, nec nisi per pauca verba insigni cum intervallo ac tarditate responderet; vt Præfectus continuo mitti iusserit, mente captum pronuncians, fortè grauius vexaturus, si vexationis fugitandæ caula, de simplicitate ille sua decessisset. Dimissum vnus militum misericordi commotus excepit; cumque serum dici iam esset, aliquid quo icinium solueret, & vbi sub recto noctem traduceret, dedit. Ita milites suos Imperator celestis exercet, non deserit: ærumnaque, quæ segnes animos, vnde fugiuntur, opprimunt; magno ac fortes, vnde accersuntur, fugiunt. At Ignatius, vt noua celestis doctrinæ præcepta experiendo perdisceret, vix ab Hispanis dimissus, comprehenditur à Gallis. Sed interrogatibus de patria, hoc tantum effatus, è prouincia se Guipuzcoa esse, per benignè à duce, qui patriam habere se in proximo memorabat, est habitus. Nimirum, vt intelligeret, quam parum humanis fidentium, quam nunquam dissidentium diuinis fidentium sit, dum plus apud alienos & hostes benignitatis & fidei quam apud amicos & populares inueniebat. Genuam tandem peragrè, inde veteris amici operâ conscensa nauis, non minora per maris discrimina Barcinonem attigit, peregrinatione vnde inchoauerat, ibi concludes. Protinus hic nouum curriculum intrat, longum, inuestigium, quod sola id ætatis charitas vel auderet ingredi, vel speraret posse conficere. Sub ludimagistro repuerascere incipit; & prima rudimenta Latini sermonis, & spinosas Grammaticorū præceptiunculas auide haurire, ac principio quidem quamquam conatu magno, inuictu tamen quam

44
Pro exploratore
capitur
vexatur.

45

46
Barcinone
Grammatica
inter pueros
studet.

mini-

minimo. Simul ad edificanda memoriter, quae necesse erat, initia curam applicuerat, affluabant caelestium rerum insignia lumina, motus sanctissimi, liquidissime voluptates. His abrepta mens & exhausta, nec vires, nec spatium litteris referuabat. Homo magni animi, enutritus in armis, ad vitam seueritate tanto impetu conuersus, cum hinc usque adeo blandiretur pietas; inde res omnes humanae iuxta, ut videbatur, ac diuinae ab scientia deterrerent; quid ageret, nisi damnatis litteratorum nugis, in aliquo specu sua desferret peccata, sique salutem alienam adamaret, in eam curam exemplo vitae, & ut posset, ardenti magis, quam docto sermone incumbere? Deus profecto hominem ducebat, Deus, qui (ut solebat postea Lainius dicere) in anima famuli sui Ignatii sibi complacuerat. Eius itaque haud dubie instinctu ac ductu copiam illam caelestium sensuum atque iucunditatum diligenter pro suo more excutiens, deprehendit non ita abundare, vel cum preces faceret, vel sacrificio interesset, vel aliis opportunis temporibus, uti tum, cum ad Grammaticae studium sese conferret. Hoc diligenter obseruato, statuens abnormes illas delicias sub pietatis specie, laboris rectissima mente suscepti interpellatrices, nequamquam a probabili spiritu esse, rogato multum Deo, praepitorem Hieronymum Ardebalum nomine, primum virum, a quo gratuita opera edocebatur, in aedem sanctae Mariae a Mari euocat: totum animi sui statum aperit, fideliterque quid haecenus in causa fuerit perexigui profectus, exponit. Tum flexis genibus spondet se, dum panis & aqua Barcinone ad vitam trahendam suppetat, totum biennium operam ei nauaturum, recipiat per Deum sponsonem, exigatque pensum, verbisque ac verberibus ad officium adigat, non secus atque puerorum postremum. Qua sponsonem magno animo facta (ut sunt feriae animi inductiones cum diuina gratia mire potentes) demonium illud meridianum prorsus abegit. Ceterum uti temperauit intempestiuus animi illecebras: ita quod de pristina afflictatione corporis, propter acriminas peregrinationis, & inualitudinem mitigarat, validiore iam stomacho reuocauit. Quamquam calceos, ne sermonum causam daret, in praesens non posuit; sed ita perforauit eorum solum, ut toto paulatim collapsa, superficies dumtaxat in libetno rigore reliqua fieret, quae non tam pedes, quam patientiam tegeret. In statibus vero precibus & contemplationibus, tanta vi rapiebatur in caelum, ut saepe a Ioanne Paschali, de quo supra meminimus (cuius in domus parte diuertebatur) inter noctis tenebras, aliquot cubitis sublimis in aere conspectus sit, totum diuina luce collustrante cubiculum. Deriuabat simul in proximorum adiumenta partem laboris. Interque cetera quaedam e sanctimonialibus cenobij Angelorum, extra urbem tum siti, adhortationibus perpulit, ut certorum hominum consuetudinem, propter quam varij sermones ferebantur, abrumperent. Multa eam ob rem fidelis cohortator indignissime pertulit ab Satanæ administris: vnusque praeter ceteris furens, audax in eum ac valens mancipium immisit, a quo super nefarias contumelias, calcibus, pugnis, fuste

ita contusus est, ut pro mortuo derelictus, prostratus in via, & incidente noto ac pio viro, in suum diuersorium deportatus, duos propè menses iacuerit in summis doloribus, semper Dominum collaudans, nec facti auctorem (quanquam aliunde innotuit) vnquam adductus ut proderet. Plerosque Barcinonensium rei atrocitas, pro opinione sanctitatis viri, vehementer commouit: sed praecipue magnum numerum pauperum, quibus cum solitus esset quaeritare inopiae leuamenta, videbatur patronus ac pater abreptus. Crebro itaque adibant domiciliū decumbentis, de qua salute interrogabant: ac pro ea vota faciebant, non secus atque de sua solliciti.

Creuit autem beato viro, Christi degustato calice, & suppliciorum sitis & animarum: creuit, & apud populum veneratio ex noua re. Nam cum aliquando ab eodem Angelorum cenobio rediens, ex vicinorum trepido concursu cognouisset hominem praeter desperationem inserto in laqueum collo, ab cubiculi tigno se suspendisse; ingressus & ipse domum, iussa recidi rekte, cum omnium iudicio plane miser esset extinctus, coniecit se in preces Ignatii, cunctisque admirantibus, rediit homini vita, mansitque dum penitentia se ad obitum compararet. Dum vero deuorandis pariter primis litterarum molestiis insistit, & tradendis populo Christianis rudimentis, & ferendis de pietate sermonibus, & ad vitam quoque perfectam, quosdam spiritualibus exercitationibus expolit: nec solum id agit, ut singulos virtuti conciliet; sed ut in his studium idem propagandae pietatis ingeneret; fuere nonnulli, qui totos se in eam procuracionem traderent, ipsum tanquam discipuli ac socij sectantes, & adiuuantes, quem tamen postea profectum in Galliam cuncti paulatim, alij aliud versi deseruerunt. Horum primus Callistus quidam nominatur, qui de Ignatii consilio Hierosolymitana peregrinatione suscepta, eiusdem benemerendi de animis institutum tenere post reditum decreuit: sed progrediente die, nobilissimo negotiationis genere, cum abiectione mercatura, & animarum thesauris, cum sordidissimo pecuniarum quaestu commutatis, in Indiam, ad augendas opes enauigauit; ex qua tam locuples auro, quam inops apud Deum meritis rediit. Alter fuit quidam cognomento Artiaga, qui postea Indorum in Occidente factus Episcopus, dum per imprudentiam venenum hauit, extremum ibi diem infelici morte confecit. Tertius est Gorcholaniae Proregis aula nomine Cazeris, qui Segouiam repetens patriam, domesticis blanditiis ac commodis delinitus, instituta sanctioris vitae cursum, ut parum pie, ita abiectione nimium ignaueque deseruit. Accessit nouissimus omnium Ioannes quidam adolescens, natione Gallus, qui ut aetate iunior, ita sapientia ac mente prouectior, ne post agnitam iustitiam, cum explorato salutis discrimine retrorsum conuerteretur, in Monachorum claustra se abdidit. Sociorum huius primitiis auctus Ignatius, quamquam nec conuictu, nec foedere dum vlllo iungeretur, confecto Barcinone biennio, de Ardebali aliorumque sententia altioribus iam disciplinis idoneus, Complutum se anno saeculi eius sexto ac vigesimo transfert.

47
Ardor admirabilis, & constantia Ignatii in studio litterarum.

48
Asperitas vitae.

49
Conspicitur inter orandum sublimis in aere, in luce uisibilis.

50
Studio iuuantis proximis suis fuisse caditur.

1525.

51

Spatium penitentiae homini, quod se suspendit a Deo impetrat.

52.

Primi socij Ignatii, quod non persecutorum.

1526

Com-

53
Martini
Olavii
primus
Compluti
stipem
Ignatio.

Compluti
B. Pater
multa
patitur.

54
Iacobus
Eguia
per
fugium
Ignatio,
ad
levandas
miserorum
vulneribus

55
Inquiritur
in
Ignatio,
& socios.

Complutum ingresso, deque more mendicanti Martinus Olavius, qui (utin loco exponitur) Doctor iam celebris, Societati nomen dedit, ea verò tempestate adolescens nauabat Dialecticæ operam, primus dedisse stipem narratur. Non raro tamen fiebat, vt inter mendicandum pretiosiora, quàm petebat, ac magis optata dona reciperet, probra & contumelias. Nam qui vel Euangelicæ vim sapientiæ, vel voluntariam huiusce mendici inopiam ignorabant, cum hominem intuebantur honesta specie, & corpore factis valido manum porrigentem ad stipem; sic incessabant pro caciter, vt vnum eorum de turba qui perpendendâ ignauiam rogitant, quod quaerere manu & honesto labore possent. Quam indignitatem cum aliquando vidisset recentis tum nosocomij Ludouici de Antezana Præfectus, miseratus Dei famulum, ad seque receptum domicilio & necessario victu curauit. Is verò necessitate liber sibimet mendicandi, consuetudinem succurrendi alienæ inopiæ nequiquam intermisit. Erat Compluti Iacobus Eguia, qui item postea ad Societatem accessit, apud quem sodales, qui iam se Ignatio aggregarant, diuersabantur. Idem cum præfens cuiuspiam calamitas vrgeret, certum erat Beato Patri per fugium. Et aliquando non suppente pecunia, arcam aperuit, vt inde Ignatiûs è supellectili, quod videretur, assumeret: qui vt plurimum diligebat Iacobum, intelligebatque se non minùs ipsi, quàm pauperibus benignè facturum, si liberaliter sumeret; è stragulis ornamentisque lectorum, & aliis huiusmodi vestibus leuulentû fascem confectum, humeris tollit, eumque & candelabra quædam baiuli instat, per vrbs vias asportat. Inter hæc multò impensius leuandis desudabat difficultatibus animarum. Magno ille quidem animo, securus consilia auidè magis, quàm prudenter festinantium amicorum, eodem tempore Dialecticæ, Physicæ, & Theologiæ studijs occupabatur; magnos tamen toto oppido motus, operâ quam animis impendebat, vt erat inuisitata res, & successus præclarus, exciuit. Concurreratur ad eius enarrationes Christianæ doctrinæ: conueniebatur ipse priuatim à multis, consilij causa, & institutionis: nec pauci exercitia spiritus vsurpabant cum vitæ morumque commutatione insigni. Eadem sodales quoque eius, quamquam diuersorio discreti, tamen cultu corporis similes, agendi ratione concordés, pro suis quisque viribus munera pertractabant. Itaque sermo multus erat & multiplex. Quo facti Quæritores excitati, Toletò Complutum aduolant, causaque Archiepiscopi Vicario Ioanni Figueroæ commissa, quia nulla erat digna ipsorum mora, breui vnde venerant, reuertuntur. Accersit subinde Vicarius cum suis Ignatiûm. Inquisitum in eos diligenter demonstrat: nec vitium siue in moribus, siue in doctrina repertum, proinde licere eis, vt instituerant, pergere. Verùm, quòd Religiosi non essent, habitu eodem ne vterentur. Nulla fuit ad parendum cunctatio, tunicarû aliis aliter tinctis, cum subrufo colore, qui Hispanorû rusticanus est vsitatus, omnes ante constarent. Iussus post paulò vt calceis Ignatiûs, qui nullis iam utebatur, ne hac quidem in re mo-

ram fecit; metiri virtutè iam tum doctus ex obedientia, & habitu animi magis, quàm corporis. Crescente motu in populo ac fructu, Sarnaque magis ac magis sibi timente, nouæ quæstiones habentur: sed tum quoque in commendatione cessere innocentia, non (id, quod fraudulenti hostis agebat) in publicæ moram pietatis.

Interim nuncio accepto, Ignatiûs Callistum è sodalibus vnum, Segouia moribundû decumbere, pro charitate, quam habuit semper erga suos inenarrabilem, sed quæ possit tamen æstimari ex ea, qua promiscuè omnes complectebatur, nec dies, nec noctes quiescit, vt in tempore sodali succurrat. Et quidem protinus vbi peruenit, Callisto melius factum est. quo citiùs ipse Complutum reuertit. Tum verò ingentem toto oppido rerum perturbationem offendit, nobilium causa feminarum matris & filia, vtriusque viduæ, quæ pietatis ergò, peregrinationè in Baticam, mendicantium penè ritu susceperant ad oppidum Giennium, vbi sacrum Domini sudarium magna religione seruatur. Hac improuisa & inconsulta profectio, cum filiam præsertim neque per aratem, neque per speciem vagari deceret, & constaret Ignatiij solitas institutiones sequi: & humana iudicia facillimè se ad deteriorem partem acclinent, omnium ferè animos contra innocentem magistrum accendit. Denique in custodiam ducitur, multosque habetur dies, causæ profrus ignatus: nec ipse eam requirebat, nec patrocinium, quod vltro obtulere viri grates, accepit; satis fore Christum sibi patronum dicens, atque ipsum, propter quem esset in eum locum inclusus, si è gloria sua duceret, facillè vt emitteretur, facturum. Sed simul detentis, & multis præterea acce dētibus ciuium liberorum Christianæ capita legis sedulo explicabat, & quosdam etiam exercebat meditationibus suis. Non enim alligatur verbum Dei, nec vsquam languescit charitatis indultia: solemneque est Sanctorum vinculis animas liberare mortuorum. Adfuit mox Segouia valetudine recuperata Callistus, ac feruore incitante, in eandem se cum suo institutore custodiam sponte coniecit. Sed eum paulò post, ne valetudo etiamnum tenera læderetur, educendum curauit Ignatiûs: quia charitas, quæ patiens est, eadè est benigna. Duodeviginti serpe diebus exactis, accedit in carcerem Figueroa Vicarius: postq; alia querit, auctore prædictis feminis peregrinandi fuerit, qui cum sanctè pernegasset: Atqui scito, inquit Vicarius, ea te causa teneri. Tum Ignatiûs, Quando ita res habet, inquit, & illud scias velim, cum hæc se dicerent incitati animo ad vitam per nosocomia in pauperum obsequiis traducendam, me plurimum dissuasisse, quòd minimè probabam (quamuis pietas in ipsis appareret) in ea arate ac forma causam offensionis cuiuspiam dari. Verùm si pauperum & agrotorum teneret charitas, dixi non deesse Compluti materiam: posse etiam, cum ad agrotos deferretur, sanctissimum Sacramentum pie deducere. Latatus est, vt videbatur, hac oratione Figueroa; tamen non ante alterum & quadragesimum diem, cum ex reuersis peregrè mulieribus veritas comprobata est,

56
Includitur
in custodia.

57

58
Declaratur
innocens,
& è custodia
emittitur.

est, Ignatium è custodia misit. Tum pronuntiata sententia est, capita tria complectens. Primo declarabatur Ignatius omnino innocens. Altero de dogmatibus fidei quatuor annorum spatio dum Theologica interius nosset, disputare prohibebatur. Postremo ceterorum more scholasticorum indui ipse, & socij iubebantur. Ad id postremum cum respondisset Ignatius, uti facile nuper obtemperatum erat, ubi color dumtaxat fuerat mutandus, ita neque in praesentia vllam fore tergiversationem, si modò facultas praeberetur: pio sacerdoti Ioanni Lucena nomine, qui similibus operibus delectabatur, negotium dedit Vicarius Ispem in eam rem corrogandi. Quod is dum comite Ignatio praestat, res memorabilis proditur accidisse. Homo nobilis vtroque conspecto, & cognito ex Lucena, quem in usum eleemosyna cogerebatur, reprehendens eum, quòd id hominù genus foueret: graui cum stomacho elata voce, & multis adiectibus, Malè ego incèdio peream, inquit, nisi iste (Ignatium demonstrabat) meretur incendium. Dicitur, factum. Nuncius eodem die perferitur, natum Carolo V. Caesari filium (is fuit Philippus postea Rex Hispaniarum, appellatione ea Secundus.) Cuius natalem dum tota Hispania, pro seque priuatim ac publicè Complutenses de more festis ignibus gratulantur; ille, quem dixi, nobilis, aedum suarum turri conscensa, ibique illapsa fortè scintilla in pyreum puluerem, quem ad illam celebritatem multum subueherat, miserimo incendio conflagrauit, conditionem fideliter implens, quam sibi tulerat, si mentiretur: eodemque se & mentitum igne demonstrans, & temerarij mendacij penas exoluens. Illacrymauit ad functum casum Ignatius. Et certè, inquit, me enimvero perinuito, hunc sibi exitum ipse optauit ac cecinit. Ceterum altero illo praeepto, ne de fidei dogmatibus verba faceret, quanquam à quaestionibus sua sponte abstinerebat; tamen in angustum se videns redactum, & innumeris propositum calumniis, & propè omnino ab proximis iuuandis exclusum, migrare Salmanticam statuit, si Toletanus Archiepiscopus Alfonso Fonseca, cuius volebat stare sententiæ, id consilium comprobaret. Archiepiscopus multum gauisus Ignatij conspectu, non modò Salmanticensem professionem probauit, sed etiam benigna cuncta pollicitus pecuniã in viaticum dedit. Verum nec Salmanticæ quies. Habent hoc rara bona, & communem supergressa modum, ut non facile primum apparentia fidem inueniant, siue quòd ex sese plerique alios metiuntur: siue quòd ipsæ res, uti communem modum, ita etiam æstimationem superant: siue etiam quòd extra ordinem ire, magnis est virtutibus commune cum vitis, praeratisque verticibus sunt praecipitia proxima: ac nimium sapè euehit, ut veneranda primò miracula, demum euaderent in luctuosa prodigia. Tum certè erant tempora maximè periculosa, quæque ad custodiam intentissimam excitarent, cum Lutherus, & alia furia diuinas humanaeq; res in Germania permiscerent. Igitur vix inchoauerat Ignatius Salmanticæ consueta sibi pietatis officia, cum Superioris (ut ipsi vocant) Dominicanorum, pro eo studio, quò sanctus hic Ordo in

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

religionis integritate tuenda eminet, delatione magis pia, quam necessaria, datur in carcerem cum Callisto. Teter erat locus: addita est catena biceps, altero alterius pedi capite innexo. Itaque arumnis excitantibus, primam noctem in perpetuis Dei laudibus totam traduxere perugilem. Captis dein reliquis sociis, dum libellus Exercitiorum à doctis viris excutitur, Ignatius subtilissimis de religione quaestionibus, quibusdam etiam de Pontificio iure, praefatus se doctum non esse, & vbiq; paratum sanctæ Ecclesiæ sequi responsa, tam aptè, verè, proprieque respondit: iussusque demum eo modo, quo ad populum solebat, primum Decalogi explicare præceptum, tanta sapientia & grauitate disseruit, ut Licentius Frias Vicarius, aliiq; qui aderant in concilio, non modò nihil haberent, quod reprehenderent, sed vehemèter cuncta suspicerent. Auxit commendationem virtutis magistri, virtus discipulorum. Nam cum fracto carcere quicumque tenebantur ceteri fugissent, Ignatij socij, qui in communem illum coniecti carcerem nullo compede vinciebantur, soli subistere; quippe quos, non parietum septa, sed amoris diuini vincula coërcebant. Ignatius verò prorsus triumphabat in catena, adeò ut miserantibus eius arumnas amicis ingenuè diceret, non tot esse in Hispania, aut in terrarum orbe custodiam catenasq; ut non multò ipse plures in Christi gratiam concupisceret. Honestissima denique de eius & sociorum doctrina vitaque laudabili lata sententia, altero & vigesimo die dimittuntur. Sed Deus, qui delectum ad magna virum, ad propositi sui finem per gradus sensum, & vias admirabiles, quasi manu ducebat; tacito instinctu impulit, ut omnino ex Hispania excedendum, & Parisios abeundum putaret. Causa professionis offerebantur potissimæ duæ; altera quòd intelligens maiore otio sibi aliquam diu in sapientiæ studiis immorandum, facilius ab agendo cum populo sibi erat temperaturus in Gallia, ubi ipsa sermonis popularis cohiberetur inscitia: altera, ut interim in illo Christiani orbis totius celeberrimo litterarum emporio, & flore copiosissimo iuuenturis, ad consilij sui societatem aliquot eximios aggregaret. Ad hanc sententiam vbi longa consultatione, ac precibus animum appulit; quamuis difficultates maxime obicerentur, siue ex aduersa itineri tempestate, siue ex bellis Hispanos inter & Gallos ardentibus, tamen suam admirabilem constantiam addidit.

Sociis igitur relictis Salmanticæ, quos ad se postea, si status rerum pateretur, accerseret, anno seculi eius octauo & vigesimo, Lutetiam Februario mense peruenit. Hic animaduertens adhuc in studiis se non recta via deductum, sed praeproperè ad altiora subuectum, perque compendia magis vagatum, quam progressum; & multa dum simul complectitur, terigisse plura, quam tenuisse; cum is esset, qui rerum vellet abolutionem & corpus, non initia & umbras; statuit de integro tum, cum proximè videbatur ad laboris metas accessisse, ad carceres sese referre. Igitur, ut Latinam linguam perpoliret, inter pueros in Montis Acuti Collegio sedebat auditor, nec initio magno incommodo, cum contubernio vteretur ali-

B quot

61
Datur in
custodiam
cum suis

62
Laudatus è
custodia
cum suis
liberatur.

63
Causa ad-
eundi Parisios.

64
Ex ordine
litterarum
studia re-
petit.

59
Obtristatus
Ignatij in
malis, quod
sibi impre-
catus erat,
mirè incidit

60
Salmantica
quoque
B. Pater ve-
xatur.

65
Confite-
tur inopia.

quòt Hispanorum: sed mox, cum ex piorum liberalitate missam sibi Barcinone pecuniam contubernalem vnus apud quem deposuerat, suos in vsu vertisset, nec soluendo esset; coactus in S. Iacobi xenodochium migrare, tum propter vię longinquitatem, tum quia hospitium nec ad exitum ante solis ortum, nec post occasum patebat ad reditum, & victus erat ostiatim quotidie quaritandus, magrios labores exhaust. Doctorum alicui cogitabat se famulum tradere, vt interim, quod videbat multis iuuenum bellè succedere, quidquid superesset ab famulatu otij, in litteras conferens, temporisque angustias curę intensiōne compensans; demum quantum sat esset, proficeret. Id vitę genus eo maximè ardebat, quòd proponebat Doctore sibi loco Christi futurum, contubernales reliquosque domesticos Apostolorum; eosque non aliter contemplaturum & auditurum, quàm si vel Christus, vel Apostoli in conspectu essent, vel quidpiam imperarent. Eiusmodi tamen conditionem, per homines in tali vsu cognitos, diligenter qualitatē inuenire non potuit. Sed consiliū religiosi viri cecidit ē sententia, qui cum suasisset, vt in Belgium excurrere ad mercatorum Hispaniensium liberalitatē, modica temporis iactura otium totius anni redimeret, id executus tribus deinceps annis, semel etiam progressus in Angliam, non suę paupertatis modò incommoda leuius tolerauit; sed multorum etiam subleuauit inopiam: annisque posterioribus ipsimet conciliati sanctitate viri mercatores, vltro annuam benedictionem mittebant. In his excursibus Antuerpiam cum aliquādo venisset, in mercatorum corona fertur præcipuè in iuuenem ē Methymna Campi, Petrum Quadratum nomine, obrutum fixisse; & seuocatum monuisse, grates vt ageret Deo, à quo lectus esset, qui olim in sua patria Societatis Iesu Collegium conderet. Quam prædictionem multis post annis comprobauit euentus. Ex ea verò manifestū fit, iam tum fuisse certum Ignatio, & scilicet reuelatum diuinitus, fore vt religiosum certum ipse fundaret. Et sanè tot annorum, tamque graues studiorum labores non videntur ei arati, & rerum gustui diuinarum, futuri fuisse tolerabiles, nisi diuinus quispiam monitus, qui de exitu dubitare non sineret, præiuisset; quem tamen ille, donorum huiusmodi sagacissimus occultator, planius explicare noluit.

Subsidij Belgici ope, ab sancti Iacobi xenodochio in opportunius domicilium transgressus, latinitati impensius excolendę, ac simul prouehēdis ad perfectionem ex academicis, quos nancisceretur idoneos, per pia colloquia & exercitationes spiritus institit. Tres præcipuè insignem fecere vitę commutationem, Baccalaureus Castrius, Peralta, & iuuenis quidam, Amator nomine. Duo priores viri erant maximè clari, magnique nominis. Amator in Collegio sanctę Barbarę versabatur sub Iacobi Gouea Lusitani disciplina, ei que percarus. Hi cum pauperibus quidquid habebant supellectilis, etiam libros dedissent, & in obsoleto cultu ad elationem animi conterēdam, & humana omnia premenda, quotidianum pastum inter notos emendicare cepissent, ac demum in sancti Iacobi xenodochium,

67
Alteri socij
Ignatij, qui
item cum eo
non perseue-
ravit.

vbi manserat prius Ignatius, se recepissent; magnus in Academia exiit motus. Furebant vulgò omnes in Ignatium. Ab eo Gouea querebatur ad insaniam Amatorem compulsū: ab eo ceteri, præsertim Hispani, par nobile ingeniorum de cursu rerum magnarum deiectum, & in animi vilitatem segnitēque præcipitatum. Itaque vbi blanda non succedunt consilia, penè armata manu ad xenodochium vaditur, & inde vi tres tiro-nes abstrahuntur; qui temporii cedentes, quàm diu studiis finem imponerent, perfectionis Euangelicę propositum distulere. Is fuit velut alter partus lociorum Ignatij præmaturus, nec vitalis. Nam tamesi vitam cuncti laudabiliter pieque peregerunt: nemo tamen in eius disciplina ac societate permanit. Dum strepitus ex horū conuersione Lutetię gliscit, verus ille contubernalis Ignatij, fraudatorum pecunia, iter in Hispaniam moliens Rhodomagi morbo inopiaque oppressus, tantum sibi de viri cognita charitate promissit, vt ad quem potius confugeret, suam nunciāns calamitatem, & opem potulans, nullum inuenit. Nec scripsit is fidentius, quàm fecit ille benignius. Continuo hominem consolaturus, & ad amorem, si posset, vitę optimę pellecturus, statuit ad eum pergere, & quidem ad auxilium ei diuinum impetrandum, totum iter duodeciginta leucarum, quibus Rhodomagus Lutetiā distat, sine vilo cibo ac portione, planè ieiunus, pedibusque nudis conficere. Quod vbi consiliū stetit, cum anxia primū cogitatione, ne id temerarium esset, dein cum graui membrorum torpore ac stupore luctatus, fufus ad Deum precibus, & constantia; ita ex vitroque victor euasit, vt post tertiam itineris leucam in planitiem superato iugo, progressus, repente illapsa diuinitus vi, corde & gressibus dilatatis præ charitatis ardore, diuinęque affluentia dulcedinis, nec tenere clamores, quibus Deum alloquebatur, posset, nec ingredi, sed rapi & volare videretur. His quasi caelestibus cisis vectus, Rhodomagum, vti statuerat, ieiunus ac vegetus, tertio die peruenit. Nec solatium modò attulit amico, sed admirationem quoque charitatis, & valetudinem breui sua sedulitate restituit: postremo etiam traiciendi in Hispaniam facultatem dulcedinis, Hac ingens illud peccus patientia, cura, constantia in animis ad perfectę virtutis laudem promouendis enitens, multò minùs curis arumisque parcebat, vbi prohibenda esset sempiterna Maiestatis iniuria. Itaque cum alium Parisius amicum ab turpi mulierculę consuetudine, multis tentatis viis, nequisset abstrahere, ingenioso pariter fortique consilio, non dubitauit aduersus ignea inimici tela pro pudicitia aliena aggredi rem, cui parem sanctissimos viros aulos miramur pro sua. In stagnum pragelidum, tempestate perfrigida, collo tenus sese immerfit, propter quod iter erat impudico ad flagitium properanti: cum que is propè fuit, repente seuera ac lamentabili voce crumpens, deterrensque, seque dum in suo ille cono volutaretur, futurū eo loco denunciāns, iustam vt à misero Numinis iram auerteret; ea specie improuisa, & charitatis admirabilitate percussit, commouit, ab tenaci illo veneno profusus auulsit. Quod vt hoc loco narrarem, quia certum tem-

68

Charitas
Ignatij mi-
ra in proxi-
mos.

69

pus

70
Parisius
quoque ac-
cusatur, &
laudatur.

pus non constat, admonuit me Rhotomagensis charitas profectiois. Ex ea vbi primùm Parisios rediit, quia excitati ante sermiones increuerant, adeo vt facer Quæstor è Dominicana familia vir pius ac doctus Matthæus Ori, nonnullorum vocibus, & in primis Petri Ortizij Doctoris clarissimi auctoritate compulsi, citaret absentem; ad hunc vtrò cucurrit Ignatius, paratus recta in custodiam pergere, nec supplicium recusaturus, si quid in se alienum à religione, castisque moribus deprehensum esset; solum rogans breue iudiciū, quòd Philosophiæ curriculum ad Kalendas Octobris, si permitteretur, ingredi destinasset. Quæstor cum delatum ad se nescio quid, sed planè inane diceret, & accitutum si oporteret, magnopere admiratus illam iudiciū vtrò subeundi fiduciam, beneuolè comiterque dimisit. Ad destinatum diem in Collegio sanctæ Barbaræ Philosophiam exorsus, intempestiuas rerum p̄sarū imagines inter audiendum, vt olim Barcinone, obturbantes, ea ratione, quam tum efficacem senserat, totum se præceptorī tradendo, ac spondendo nunquam ab eius scholis ipso triennio abfuturum, in ordinem normamque rationabilis obsequij redegit: collocationes quoque pias, quibus dulcissimè cum Petro Fabro condiscipulo longa spatia trahebat, in certum tempus concordī pactione temperauit. Denique in conferuandis modò sodalibus quæsitis, non aggregandis nouis, statuit sibi inter Philosophicas curas elaborandum, quod dum facit, mirabantur amici, prioribus sedatis procellis, negotium ei neminem iam facessere. Quibus ille, nil mirum aiebat, cum & ipse quiesceret: protinus autem vt ad diuina tractanda se ipse retulisset, coorturas & turbas. Nec tamen illa pax tanta fuit, quin virgarum periculum graue subiret. Solenne est in Academia Parisienū supplicium, quod de loci nomine, Aulam vulgus appellat, probrosum ad dedecus, & peracribum ad sentium: quòd & in aula frequentissima comprehensus subito reus, cunctis inspectantibus nuderet ad flagra; seditiosorum potissimum & improborum Academicorum dedecus: & à primario Collegij, cunctisque magistris, certo à singulis plagarum numero imposito, verberetur. Hoc innocenti supplicium Ioannes Penna magister nondum planè hominis perfecta virtute parauerat, eo dumtaxat nomine, quòd auditores per pietatis speciem (vt ipse interpretabatur) ab sese abduceret, & sursum deorsum miseret omnia. Ignatij quippe condiscipuli, quamuis ipse (vt dixi) ab inflammandis ad Evangelicæ perfectionis laudem abstineret; tamen cum ex eius vsu exemploque cœpissent suauitatem Domini deguitare, festo quoque die pro ludorum oblectamentis, & gregalium libentore contuictu, sacras aedes & oratoria religiosè terebant, animosque tum suauissimo mysteriorum vsu, tum orandi incunditate pascebant. Jamque Collegij primarius Iacobus Gouea, vir ille quidem prudens, ac ceteroqui bonus, sed in hac re nimis omnino credulus, Amatoris forsitan familiaris sui recordatione cōmorus, quem ab Ignatio sibi raptum indoluisset narrauimus, sententiā tulerat iniquissimam. Sed quoniam non tam Ignatij, quam Dei causa petebatur, tota illa ini-

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

71
Parato vir-
garum sup-
plicio prop-
diuinitus
abvenatur.

quissimi iudiciij calumnia momento concidit, & supplicij turpitudine, quam ad obscurandū Ignatij nomen, & eius eleuandam auctoritatem inuidus hostis excogitaret, in illustriorem eius laudem decusque conuersa est. Cum enim ad inferenda plagarum probra magistrī vniuersi peracerbis instructi virgīs conuenissent, Ignatius Goueam adiit, eumque magno animo ac forti perdocuit, quantis in deliciis ipse quidem haberet vltima quæque pro Christo perpeti, & cunctis esse ludibrio: ceterum eorum se iacturam, quos iam ad frugem reduxisset, ex eo dedecore pertimescere. Qua oratione, & scilicet impulsu cælesti, Gouea repente mutatus, prehensa peramicè dextera, hominem deducit in aulam, & qui plectendi in iudicium facere debuit, præter omnium expectationem palam de eius laudibus dicere instituit, vique sanctitate, constantia & charitate in proximos collaudata, peccati se insinulat, & suæ sententiæ iniquitate damnata, Ignatij pedibus se aduoluit, veniam cum lacrymis petiturus. Quo ex facto plura ad Ignatium, eiusque familiam commoda redierunt. Primùm, omnis illius erga se Academiæ, præsertim Gouea & Pennæ, præcipuus semper amor & reuerentia. Deinde amicorum copia, grauium præsertim virorum atque doctorum, apud quos cum suis in rebus, tum in alienis, & auctoritate valebat & gratia: ex quibus tres fuerunt præcipui, & inter Doctores facillè principes, Martialis, Vaglius, & Moischosus. quorum primus cum in diuinis Ignatij commentationibus supera se luce perfundi, & simul quam se scire cælestibus de rebus pius vir edoceret, at tenderet, in eam mentem venit, vt veller eum publicè Theologiæ creati Doctorè, ne dum quidem laurea Philosophiæ donatum: æquum videri negans, vt qui talia & tanta ab eo quotidie disceret, vulgò Doctor haberetur; ille verò, qui doceret, non eisdem decoraretur insignibus. quod tamen ille decus, cuius nec in se meritum agnoscebat, nec speciem plerisque admirabilem admirabatur, constantissimè recusauit. Hinc etiam propter initam cum Gouea amicitiam primū in Lusitaniæ regnum, atque in extremas Indias aditus Ignatij socijs patefacti sunt; quam salutariter & opportunè, testata est tot populorum atque nationum vix antè cognitarum ad Christi facta conuersio. Denique Societas ipsa, si verum quarimus, ad sua statueda primordia, plurimum ex eo tempore nacta est adiumentū. Quid enim mirum, si iam Ignatij fama longè lateque manente, postea Faber, & Xauerius, & alij deinceps Socij, in eius se perpetuam disciplinam curamque tradiderint? Namque vbi curriculum Philosophiæ peruenisset, ne magistrī quidem repudiatis insignibus, quò plus ad animarum causas auctoritatis afferret, ad Theologiam se transtulit, in primum illud consilium aggregandorum sibi aliquot sociorum intentus, tertium quasi partem, vti fecundiorē, ita longè prioribus feliciorē edidit; vnde omnis est profeminata Societas. Multos ille quidem eo tempore, vel ex hæresum scopulis, vel vitiorum probis eripuit, multos ab humanis ad diuina traduxit: quorum plerique, non vulgari aliqua probitatis laude contenti, perpetuis se includere cœnobis, reliquo vitæ spatio

72
Auctoritas
Ignatij in-
ter Doctores
Parisien-
ses.

73
Aggregat
sibi socios,
ex quibus
nata Socie-
tas.

R 2 tio

74
*Nomen pri-
 mi Ignatij
 socy.*

tio cum virtutis admiratione exacto: vt etiam num Carthusiensium, & Prædicatorum, & Minorum Fratrum Ordines, testes sunt. Verum ex tanta discipulorum sociorumque Ignatij varietate, nouem ei dumtaxat veros germanosque eius alumnos disciplinæ, iam inde ab æternitate parauerat Deus: quorum hæc nomina fuerunt & patria, Petrus Faber Allobrox, Franciscus Xauerius Nauarrus, Iacobus Lanius Seguntinus, Alfonso Salmieron Toletanus, Nicolaus Bobadilla Palentinus, Simon Rodericus Lusitanus, Claudius Iaius Gebennensis, Ioannes Codurius Allobrox, Paschasius Broëtus Picardus; quamquam non omnes simul adiuncti, ceterum omnes ferè, vt locis atque nationibus, ita & naturis erant ac linguis consiliisque dissimiles. Nulla inter eos coniunctio sanguinis, nulla nisi inter paucos familiaritatis amicitiaue necessitudo, ac ne alibi quidem nisi Parisijs, sese antea de facie norant: quò nec eodem omnes tempore se contulerant, nec idem omnibus studiorum scopus ac propositum fuit, tamen si idem erat cursus atque contentio. Verum pro sua quisque sententia ac voluntate suas sibi vitæ rationes animo describebat ac designabat, spectans alia omnia præter id, quod ex eorum studiis, & vitæ cursibus, immutabili sui definitione decreti, diuina consisterat sapientia: liquidò vt appareat, cum alia nulla conglutinatio necessitudinis fuerit, tantam subito inter eos societatem & coniunctionem, sine superiore aliqua vi, nutuque cælesti, non potuisse constari. præsertim quòd & Ignatius homo erat sjs adhuc ignotus; idemque sua voluntate propter Christum factus egenus, nihil amplitudinis in hac vita, nihil splendoris affectans: sociorumque non modò vitæ genere, verum etiam natura ipsa dissimilis. Declarabat quippe tum omnibus æterna illa maiestas celsitudinæ suæ fuisse dexteræ, non imbecillitatis humanæ, tanti operis molitionem. Cuius ne quam sibi partem humana arrogaret industria, diuina prorsus comparatum est voluntate, vt Religionis condendæ consilium, sicut in æternæ mentis delitescbat arcanis, ita nemini ex sociis præter Ignatium, cui, vt supra demonstraui, reuelatum diuinitus non obscuris constat indicis, veniret in mentem. Quanquam silentio dissimulandum non est, quibus tandem artibus atque viis, ex his humanis vsitatisque rationibus ad eos conglutinandos inter se decem, eadem diuina sapientia sit vsa: quo magis & primorum Patrum, quibus hæc fabrica, quasi quibusdam fundamentis nitur, notitia maior; & egregia posteris, cum mutua inter se concordia, tum alienæ tuendæ salutis disciplina tradatur. Nam reliquis inter Ignatij laudes atque virtutes, quibus velut hamo capiebat homines, tres fuere præcipue. Prima quidem, insignis quaedam rerum humanarum, & eorum, quæ vulgus hominum admiratur & suspicit, despicientia: cuius vsu exercitationeque nihil tam ardentem optabat, nec tam studebat ex animo, quam vt Dei charitate infimo sese cuique submitteret. Altera, pia quaedam in omnes homines, vel tenuissimos, cum liberalitate coniuncta voluntas, qua nec sumptui, vbi opus erat, nec labori patebat. Tertia, singularis patientiæ laus, in-

75
*Virtutes
 quibus præ-
 cipue Ignatij
 homines
 sibi con-
 ciliabat.*

credibili quadam ingenij lenitate permixta, qua non modò alienis imbecillitatibus condolebat, verum etiam iniurias & offensiones æquorum pariter & iniquorum, aut prudenter sciteque dissimulabat, aut comiter facileque donabat; semper bonum pro malo reddens, & ad eos sese maximè applicans, à quibus esset teterrimè violatus. Ita tamen, vt æqui simul & iniqui sentiret, non ex ignauo inertiæ animo, sed ex nobili ac generoso pectore tantæ lenitatis exempla prodire. His Ignatius instructus præsidis, hac tantarum commendatione virtutum, cum sæpè alibi alios, tum ad extremum Parisijs eos, quos sibi Deus huius fundandæ familiæ reseruauerat adiutores, conciliandos curauit. Itaque simul ac in Collegio Montis Acuti, humanitatis se litteris expoliuit, vt narratum est, in eaque Academia prima aduersariorum tempestate iactatus, illustria edidit suæ documenta virtutis; cæptus est à viris primariis in pretio haberi, & obseruari in dies magis à bonis. Quæ res illi ad Philosophiæ studia gradienti, non minus honestos, quam faciles aditus in Collegium sanctæ Barbaræ patefecit: vbi tandem ex animi sententia cum præcipuis, & ingenio præstantibus Academicis agere licuit, ex ipsoque flore seligere, quos ad suæ vitæ rationes sensisset idoneos. Hic ille totum se ad cuiusque nutum ac voluntatem, quoad licebat, accommodabat, vt cum in animos hominum, sensulque intimos inrepisset, tum eos nullo negotio penitus pietati Deoque subiiceret. Hic vigil obseruabat dignos, quibus salutare plagas tenderet, & dulces pararet insidias: admonitque superiorum iactura sodalium, statuit in allegendis nouis ad eorum pernoscendas naturas, & cautiora afferre consilia, & maturitatem temporis expectare. Hos omni officiorum genere sibi maximè obstringebat, obstrictosque pederentim ad pietatem inflammabat, & excolebat, dum ad omne Christiani officij decus charitatisque proueheret; satis certus eos, cum ad hunc gradum apicem aspirassent, illum etiam sua sponte cursuros, vt in eligendo vitæ genere id potissimum sequerentur, quod è re diuina maximè gloriaque videretur. Sed illud cecidit propè diuinitus, vt admissis in id, quod dixi, Collegium, tales contubernales inuenerit, quales fortasse iam pridem, si rerum spectetur euentus, nec multo antecedens, nec longè insequens tulit ætas. Fabrum, inquam, & Xauerium: qui vt natura probi candidique, ita se comes facileque in eo contubernali recipiendo, cuius non modicam antea opinionem imbiberant, præbuerunt. Erat Faber ex oppido Allobrogum Villaretto Gebennensis diocesis, parentibus ortus pietate magis, quam generis claritate nobilitis: & ab ijs sic educatus, vt iam inde à puero conscientia sentire clamores, & quasi morsus inciperet: quodque diuine iam eum indulgentiæ peculiare indicium est, septimo circiter ætatis anno quosdam etiam pietatis igniculos, & peculiare, vt ipse de se scripsit, institutus ad deuotionis affectum. Quo ex tempore videtur omnem eius voluisse animam possidere, & quasi quodam sibi diuino coniugio caelestis sponsum adiungere. Ad educationem porro domesticam accedebat optimi institutio magistri Petri

76
*Petrus Faber primus
 Ignatij socy,
 cuius socius
 prima atque*

Perri Veliardi, vita moribusq; tam sanctis; vt eum postquam decesserat, Faber non dubitaret tanquam vnum aliquem de celestibus inuocare. Is non tam sui alendi gratia, paupertate cogente, quam vt alimenta pietatis suis auditoribus suppeditaret, ludi magister fuit. Omnes quippe Poetas, scriptoresq; profanos, Euangelicos, vt Faber loquitur, faciebat: omnia ad edificandam in timore Domini iuuentutem accommodabat: & vnde magistrorum plerique perniciem periculumque suis discipulis struunt, inde ille salutem, & morum disciplinam comparabat. Vir plane dignus, quem ceteri maximeque ætatis imbecillæ doctores, ad imitandum sibi proponant. Itaque adolefcebat in animis tenens, eo docente cum ætatibus flos pietatis, & Fabri femina sic excreuerant, vt duodecimo ætatis anno, solito vehementius accessus, in agrum solus, Deo inspirante, prodierit; & libero parentique celo, vniuersorum Domino sese totum, vouenda & consecranda castitate dicarit. Cuius voti soluendi vim facultatemque suppeditatam à Deo, adiuuabat etiam & agebat ingens, & penè immoderatus ardor ad studia; quem multis affimat frenum delictis fuisse. Et verò ea fuit veluti esca, qua pellectum diuina sapientia, cum ipsi summet ad culmen celsissimæ sanctitatis, tum per ipsum animas quam plurimas ad æternæ felicitatis portum deduxit. Pastoritia enim ab arte nobilitate animi, & ingenio quodam pudore, ac verius occulta diuinæ providentiæ vi refugiens, ad litterarum nobiliora studia inuito etiam parente, transgressus, vbi maturum fuit grauiore aggredi disciplinas, Parisios migravit, & patria. Hic verò tanta vltus est ac tam celeri progressionem discendi; vt magistro propè esset condiscipulusque miraculo: nec in abstrusioribus Aristotelis locis, è Græco præsertim sermone enucleandis, siue peritiorem, siue acutiorum interpretem, ipse magister Penna reperiret. Sensit id maturè contubernalis Ignatius, in eoque morum maiore, quam in Xauerio facilitate perfecta, hoc se facilius cum illo coniunxit. Cumque ambo in eadem domo variis discreti cubiculis noctu cubarent, cepit Ignatius officiorum frequentia, sibi hominem obligare. Faber autem grati animi causa, sicut ex Ignatij societate non commodi parum ad suam leuandam inopiam, ita ipse vicissim iam Philosophus, Ignatio discendi cupido, suam in reddendis conferendisque quotidianis scholis nauabat operam. Quare paulatim, vtu ipso crescente, qui peccus hominis in dies aperit, & intimos cuiusque prodit affectus, adeo etiam crescere animorum cepit ipsa coniunctio, mutuaque inter sese fiducia; vt admirabili concordia bono, & tranquillissimæ vitæ fructu, perbeatus sibi videretur vterque, dum alter in altero se vicissim ipsum quodammodo contemplatur. Verùm Deus, qui maiora quædam spectabat in Fabro, auxit illi, & opinionem de Ignatij virtute, & in eundem beneuolentiam. Cuius candorem, integritatem, alienæ salutis amorem, tenoremque vitæ omnis admirans, studio sanctæ emulacionis accensus, induxit in animum, eo laudabilius instituire vitæ cursum, quo acriora sub aspectum versabantur exempla, simulque Ignatij ope sollicitudinum aculeos scr-

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

pulosque, qui dies ac noctes animum exedebat, euellere. Fractis igitur vitiose verecundia repagulis, non dubitauit ex humane sapientiæ magistro, fieri Ignatio in diuina discipulus. Nihil tum Ignatij ex voluntate magis. Nec abnuuit pius pater magisterij prouinciam, quem talis discipuli incitabat alacritas: veruntamen dissimularis suis de Fabro consilijs, docuit illum, primum cor suum ponere super vias suas, & quotidiana sui pectoris discussione, in sua dicta, facta & cogitata diligenter inquirere. deinde semel vniuersæ quàm accuratissimè, deinceps autem octauo quoque die, quotidianæ vitæ confiteri peccata, & Christi corporis renouare mysterium. Sic edoctum, in hisq; perditu exercitum, docuit aduersus eas animi prauitates, procliuatatesque vitiorum excubare potissimum, quæ maxime viderentur infestæ, inito certamine, non cum vniuersis aut multis, sed cum singulis aut paucis, & cum ea præcipuè (id quod etiam in collationibus Patrum admonet Abbas Serapion) quæ principatum sibi in eius animo vendicaret; eademque vigilantia præcepit, vt torus esset in alicuius propria ac singularis persecutione virtutis, cuius vltu exercitationeq; frequenti, eius sibi tandem habitum compararet. Hoc ille posito fundamento, turrim Evangelicæ perfectionis, in eam videlicet altitudinè, quam tantopere suspicimus, excitauit. Quippe vix paululum commostrata processerat via, cum vergere toto cepit animi nutu ad instituta magistri. Quæ cum denique constanter decreuisset amplecti, geminum ex ea deliberatione commodum nactus est: alterum, quòd elanguere sollicitudines illæ, quæ consistere sine iactatione animum non sinebant, & suos excutere ceperunt aculeos; alterum, quòd, cum Philosophiæ decurso curriculo, penderet animo, quam sibi perfectionem illæ, quæ capessenda doctrina; postea omni dubitationis discussa caligine, totum se Theologiæ dicauit; actionemque vitæ cum mentis cogitatione coniungens, non modò sanctitatis doctrinæque famam, quod non agebat, verum etiam maiorem & Dei, & sui ipsius notitiam, id quod agebat, adeptus est. Consectis Theologiæ spatijs, menteque de sacerdotio ineundo suscepta, non prius ausus est verendis illis initiari mysterijs, quam sui magistri consilium, per quem significatio sibi aliqua diuinæ mentis ederetur, exquirere: quæ tum demum edita est, cum ad diuinas Ignatij commentationes, & exercitia spiritus animum appulit. Hoc quippe Deus, & primas illas Societatis columnas, & posteros, qui maiorum erant secuturi vestigia, promptum voluit habere præsidium. Qua impulsus occasione B. Pater ea, quæ iam pridem studiorum causa posuerat, arma resumpsit, vt ea tantisper ad optatissimi contubernalis salutem adhiberet. Altitudine animi, & liberalitate erga Deum plane mirabili Faber eise culturæ subiecit. Tempestas frigidibus horrida seuiebat, ac Sequana fluius Aquilonibus ita duruerat, vt altissima glacies tutum plaustri & quadrigarum cursibus præberet iter. Sed cum rigerent omnia, vnus ipse flagrans spiritu Dei, paratis sibi ad commentandum locis, in apertum prodibat atrium, alta niue constratum, vbi in diuinarum rerum contemplatione, dum

80

Prudentia
Ignatij in
regenda Fabri
animo.

81

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

82

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

83

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

84

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

85

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

86

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

87

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

88

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

89

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

90

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

91

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

92

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

93

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

94

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

95

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

96

Insignis Fabri
pietas in
spirituali-
bus exercitijs.

B 3

de-

destinatas explet horas, rigidus permanebat. Reuersus in cubiculum nullis ignium fomentis algens corpusculum refouebat, nec vnquam apud inclusum, candens carbo resplenduit. erat illi quidem sepositus in angulo carbonum aceruus, quos foculo imponeret, sed eo sternebat humum ad capiendum somnum, & id erat illi cubile, in eoque nocturno frigore, solo se versabat indusio.

82
Hæc ipsos
dies ieiunium
soluunt.

Vt autem ex interuallo eum reuifit Ignatius, argumentatus ex ore labiisque, vt ei mos erat, enorme ieiunium (quod nec diffiteri Faber ipse potuit: sex enim ipsos dies, sine vilo cibo potuque traduxerat) Non crediderim, inquit, aliquid in hoc peccatum; quin etiam sic existimo plurimum te hoc ieiunio commeruiffe apud Deum; verum tracturus ne sis longius, an hic terminaturus incediam, tantisper expecta, dum hinc digressus post horam ad te recurro. Quippe optasset Ignatius, vt eam quoque ieiunium metam, quam ipse quondam attigerat, cum iam propè abesset, Faber attingeret. Idcirco ad consulendum Deum, proximam discessit in ædem, & post horam reuersus ad Fabrum, progredi in ieiunio longius vetuit. Tum & cibum & ignem afferri iussit, vt hominem reficeret ac recrearet; longius etiam producturum in ediam si permisisset Ignatius. At Fabri inter has contemplationes adeo strenuè versantis, ita dilatatus est animus, tantisque subito cepit suauitatibus ac splendoribus circumfluere; vt non modo in sua illa de accipiendo consecrationis honore sententia permanferit; sed eodem consecratus anno sacerdos, qui seculi fuit trigessimus quartus, ætatis verò ipsius duodevigintus, diuino se famulari, & animarum saluti deuouerit; factus iam tanti patris quodammodo primogenitus, & dignus habitus, cui non modo antiquitatis & dignitatis facile primas, verum etiam virtutis & probitatis, alij deinceps sodales octo, deferrent. Hoc edito sætu minus artis operæque fuit in reliquorum partu ponendum. Tanti est in omni re consentaneum ac stabile de disse principium. Xauerius quippe, cum amicum suum & condiscipulum Fabrum, ingenij doctrinæque fama præclarum, sat tutum cerneret salutis iter ingressum; in eoque ferè quadrienniū non pressò leuiter, sed fixo firmiter hæsisse vestigio, miro cursu ac progressionè virtutis; non potuit ingenuus homo diutius, quamuis natura feruidior, seu perpetuis diuinæ gratiæ stimulis, seu vtriusque contubernalis exemplis, tanquam calcaribus oblectari. Ipsa quippe sociorum quotidiana congressio, & qua implicatus erat consuetudo, paulatim eum ad meliora perduxit. Qui, vt familia natus erat amplissima, & Pompeiopolis regia vrbe Nauarræ in primis clara, ita spiritus gerebat ingentes, & alta quædam versabat in animo, splendida magis ac speciosa, quam frugifera ac salutaria. quippe incensus perenni quadam & contestata suæ familiæ virtute, quæ ab anno propè millesimo vsque ad id tempus, bellica gloria continuata permansit; in spem venerat aliquando, quemadmodum maiores armis quaesierant, sic se doctrinæ gloria ac sapientia, domesticum posse decus adaugere, patris præsertim inflammatum exemplo, qui litteris ac prudentia cum generis nobilitate coniunctis, graciosus etiam

83
Eius sacerdos.

tum apud Ioannem Nauarræ Regem in primis erat, conciliique regij facile princeps. Fouebant tam sublimes cogitationes rara indoles animi, ingenij magnitudo, præclara corporis constitutio, affluentia denique rerum tanta, vt quocumque placeret ingredi, splendide viuere ac magnifice posset. Hoc se animo Lutetiam contulerat, hoc consilio nullis disciplinæ vigiliis, nullis laboribus temperabat. Verum cum ad eius contubernium, non sine Dei nutu, tertium se adiunxisset Ignatius, colebat hunc ille quidem, & vereratur admodum, seu quoddam acrem & perspicacem, omnibusque expletum numeris esset expertus, seu fama ipsa atque opinione virtutis. Ceterum quod ad animi salutem spectat, iacebat in vltimis; & veluti huius seculi filius, qui non exiguas inanum spes honorum ac dignitatum alebat in pectore, ad maiorem aliquam sanctitatis laudem non se tollebat. Multo minus ad hæc infima atque humilia, quò identidem monitor vocabat Ignatius, se despicienda flecebat. Quin suum initio monitorem prociacius iridebat, & saluberrima præcepta non modo ab animo, verum etiam ab auribus excludebat. Nec tamen idcirco magister commouebatur experiens, sed iuueniliter exultantem patientia sua obsequioque mollicbat, mira dissimulatione contestans, bonam in partem se rapere omnia. Et quia videbat, qua re maxime posset altus & ingenuus animus deuinciri, ei & ipse multum pro merito ac dignitate habebat honoris, & vt à cæteris haberetur, cum se facultas dabat, non omittebat, quod tum præsertim declaratum est, cum ei in Beluacensi Collegio Philosophiæ tradenda præposito, auditores vndique conquisiuit, & conquisitos domum vsque deduxit. Quibus ille beneuolentiæ significationibus obligatus, qua erat generis animique nobilitate, se flexit, sincerumque patris agnouit amorem. Tantum in obsequiorum opportunitate momenti ac virium est. Hoc nimirum hominem impulit, vt ad eius vitæ genus vehementer animum applicaret: cuius in vita toto ferè quadriennio nihil, nisi admiratione ac laude dignum, nihil nisi simplex atque sincerum animaduertat. Ergo post salutares illas Fabri, quas supra commemorauimus exercitationes, cum annum ferè septimum & vigesimum ageret, egregieque docendi munere functus esset, ingenti quodam metu suæ salutis admonitus, se ipse collegit, & pugnis interioribus, quibus ad dies aliquot anceps ac nutabundus hæserat, superatis; illucescente Deo, reputare cum animo suo cepit rerum humanarum inconstantiam: & varietatem cum veritate, momentum cum æternitate conferre: dum denique sui victor in sinum B. Patris tanto prolixiore & fidentiore animo se proiecit, quanto antea angustiore atque obstinatioe refugerat. vt eiusdem proposito eiusdemque factus particeps mentis, consimilis etiam fundamenta poneret sanctitatis. Quam verò fuerit diuinæ Maiestati gratum, inimicum verò Satane hoc Xauerij consilium, intellectum est ex summo Ignatij periculo; quod & improbilissimi hostis calliditate subijt, & clementissimi Dei miseratione vitauit. Michaël quidam Hispanus studiosissimus Xauerij cliens, vt qui in eo forsitan spes suas conditas

84
Vocatio in
Societatem
B. Francisci
Xauerij.

85
Xauerius
Ignatij con-
ciliatur
maximè
conquisita
ei discipula.

86
Periclitatur
B. Pater ob
adiunctum
sibi Xaue-
rium.

ditas

ditas & locatas habebat, cum patronum suum in secreta se loca frequenter abdere, & solito crebrius cum Ignatio, raro cum aliis communicare sensisset; suspicatus id quod erat, Xauerium medijs ex honoribus, ad humile vitæ genus Ignatij consilio fuisse traductum, inusitata rabie effertus, eius consilij auctorem tollere decreuit è medio. strictoque gladio furens, eius in hospitium irrupit, negotium vtiq; confecturus, nisi huiusmodi ex occulto missa voce perterritus, Quò miser reperis? quò festinas insanus? illico destitisset. Quod ipsemet Michaël conscientia deinde conuictus, & reuersus ad mentem, agnoscere, & confiteri palam non dubitauit. Vt mirari iam desinas, si in illa turbulentissima tempestate nascentis Societatis, quam Romæ excitatam in loco dicemus, hic ipse Michaël criminationis iniquæ minister, in clusum tamdiu virus acerbitatis suæ, tanta ad extremum iniquitate vomuerit. Iam ex Hispania non ita multo antè Parisios Iacobus Lainius, & Alfonso Salmeron, primæ iuuentutis vtrique, hic annorum ferme nouemdecim, ille duorum circiter & viginti, transierant. Ac Salmeron quidem tenuioris fortunæ parentibus Toleti ex Oliæ & Magan Toletanis villis, ceterum probis & honestis est natus. qui cum filij præstant ingenium, & ad bonitatem flexibile, multisq; alijs naturæ donis ornatum animaduertent, aluerunt illum in litteris pro sua tenuitate Toleti, deinde Compluti, dum græcè latineq; haud mediocriter eruditus, etiam Philosophiæ operâ dedit. Iacobus autem ex Almaçano diocesis Seguntinæ oppido, locupletibus honestisque parentibus, nec minus pijs ac sapientibus natus, eandem rœulit, qua institutus & educatus est, sapientiam. Is, cum in eadem Academia Complutensi quotidie magis haud ingenio minus quam morum suauitate floreret, magisterij lauream adeptus, Theologiæ quoque disciplinas attingere in gymnasio nobiliore decreuit. Cumq; Parisiorum Lutetiam cogitaret, quod & Ignatij visendi cupiditas incitabat, cuius recens adhuc Compluti memoria, & admirabilis fama vigebar, rem cum Salmerone communicat, amico in diuiduo, & cui non minimè ad Philosophiam attulerat adiumenti. Sed vt per hominem homini opitulari plerumque diuina bonitas solet; ita etiam comparauerat, vt eandem mentem ac voluntatem in Salmerone Lainius inueniret; imò præcipuum quoddam studium, veterum Philosophorum more, longinquas peragrandi terras, & varia lustrandi gymnasia, quo disciplinarum eruditione nobilior instructiorq; rediret. Itaque Parisios ambo se conferunt. quos cum attingissent, prouisum propè diuinitus, vt eo ipso die Iacobus in diuertorio, quod sibi delegerat, ex equo desiliens, in eum ipsum primò quem quærebatur, incurreret, soloq; aspectu, nunquam tamen sibi antea de facie notum, Ignatium esse conijceret; eius videlicet simulacri consimilem, quod sibi ipse crebris sermonibus iam in animo finxerat. Cum eo igitur sine mora congressus, dum sese indicat, & sui causas exponit aduentus, amicitiam momento contrahit. Ignatius autem cum illius Academiae vsu, tum rerum humanarum in primis prudens, peropportunis illum consilijs

iuuit, & quoad potuit, etiâ operâ; vt vel hac ipsa benignitate Iacobus, & opinionem de eius probitate cõceptam, & in itæ beneuolentiæ studium vehementius auxerit. Ac ne solus thesauro poteretur inuenio, sodalem ad eum suum hebdomada propè elapsa perducit, Ignatioq; se regendos ac moderandos ambo permittunt, & eodem ferme tempore quo Faber & Xauerius, post aliquot dierum curriculum in orationis exercitacione consumptum, perfacile inducti sunt, vt ipso cum Ignatio societatem inirent. Non multis interiectis diebus Nicolaus Bobadilla Palentinus ad hos quintus accessit. Is confectis item Philosophiæ spatijs, quæ Vallisoleti publicè docuerat, eadem incensus cupiditate suâ Lutetiæ persequendi studia, cum aduersaretur egestas, confugit ad Ignatium. qui & opinione & auctoritate, & gratia iam parua, multis putabatur adolescentibus in ea Academia, re domestica destitutis, honestè posse, & cum dignitate consulere. Quo ex numero Bobadilla cum esset, præter sumptus in studianecessarios pia Patris operâ suppeditatos, illud insuper est assecutus, vt cuius tempestiuam expertus erat benignitatem, eius instituta non dubitaret amplecti. Vacabat in eadem Academia tum quoque Philosophiæ, Lusitani Regis impensa, Simon Rodericius Lusitanus, ætate florens, indoleq; præclara. Is multo antè quam proximitres, vsu aliquo coniunctus Ignatio, cum ad mutandam in obsequium Dei superioris vitæ rationem, diuino raperetur instinctu, cogitationes de celo acceptas tacito ille quidem fovebat in pectore, & cælestium rerum desiderio studioq; tenebatur: ceterum nulla respondebat optatis actio, nisi tum, cum in intimam Ignatij societatem penitus & ipse se dedit. Cui cum sensa omnia pectusq; aperuisset, tum demum nouo quodam splendore perfusus Hierosolymam statuit petere, reliquamq; ætatem in animorum tutela contere; nondum doctus, vt testatum litteris ipse reliquit, quid ea de re superiores socij tacitis animis agitarèt. Hos sex socios (nam Claudius Iaius aliquanto post; Ioannes autem Codurius, & Paschasius post Ignatij Lutetia discessum cæteris aggregati) sic animatos, sibiq; agglutinatos Ignatius (quamuis de alio alius nemo nosset, vt opportunum visum est) anno M. D. XXXIV. simul conuocat, & iis tandem arcana sui pectoris, susceptamq; iam pridem repetendæ Palæstinae sententiâ aperit; siue vt sacra illa loca Christi nobilitata vestigijs religiosè conuiferet, siue vt finitimos populos vera quondam religione florentes, sed postea sensim ad impurissimam Mahometis sacra delapsos, ad eundem Christi cultum vel cum sanguinis effusione reduceret. Simul & illud addidit, si quis eorum in eandem mentem sententiamq; discederet, ei comitem se futurum, obsequentem scilicet vsq; ad mortem. Vix ita se indicauerat, cum pia mens hominis mira omnium consensione probata est, & tanquam diuturnis expetita votis (inaudita quidem adhuc, & vni Deo tribuenda res) sine cunæatione suscepta; nempe ab ijs, qui & varijs essent permixti nationibus, nec quanta res ageretur, ignari. Facile vt appareat, immortalem Deum, qui cuiusque intima pertractabat, iam tum eos voluisse

88

Accessit &
Nicolaus
Bobadilla,& Simon
Rodericius.

89

Prima Societatis
exordia.87
Iacobus
Lainius,
Alfonso
Salmeron ad
Societatem
adiunzti.

monere, qui ad hanc Societate vocarentur, non magis ad priuatæ contemplationis otium atque dulcedinem, quam ad insanas actuosæ vitæ labores, paratamque iam aciem conuocari. Annuerunt ergo sanctissimis Ignacij votis ad vnum omnes, polliciti se illum vtrò quocunque pergeret, secuturos: & qui se prodere atque indicare vicissim non audebant, hac excitati occasione se pandunt, positaque persona, non vt ignoti externique amplius, sed vt familiares ac fratres, ex eadem disciplina, ex eodemque nati parente, mutuis sese officiis, & amoris significationibus complectantur. Auebant illi quidem iam tum ab humanis expedire se curis, palamque inimicitias huic nequam sæculo denunciatas, destinato se itineri Hierosolymitano committere: ceterum, qui moderatur omnia Deus, rem aliter gubernabat, pergebatque arcano suo consilio Sociorum numerum, iam inde ab æternitate præfixum, aliis tribus aggregandis explere. Quo circa hanc eis rursus mentem iniicit, vt, dum Theologiæ finem meditantur imponere (nondum enim à multis erat impositus) quotidieque magis ad ea, quæ molirentur, idonei & paratiores euadunt; biennium insuper expectarent. Interim verò ne, aut conceptus animorum remitteret ardor, aut versutissimus Satanas, qui tanto antè hunc prospexerat apparatus, ab institutis aliquem deterreret, tum etiam vt immortalis Deo gratior hæc ipsorum voluntas accideret; post longam accuratamque disputationem, de communi sententia decernunt, vt ad eam peregrinationem religione voti singuli se obstringant. Ieiuniis igitur, & voluntariis pænis corporis antegressis, expiatisque ritè peccatis in ædem Beatissimæ Dei matris, in Monte Martyrum, vacuo remotoque ab interuentoribus loco, procul ab vrbe circiter mille passus, vnâ se conferunt. Hic sacris operans Faber, cum ad eos conuersus incruentam hostiam manu teneret, suum quisque votum clara voce, conceptaque verborum forma suscepit: ac subinde singuli eiusdem manu caelesti epulo recreantur. Tum reuersus ad aram sacerdos priusquam Domini Sacramenta suscipere, suum ipse quoque votum vltimus nuncupauit. Ab eo die, qui Assumptæ Deiparæ sacer erat, omnes eam sibi patronam apud Deum præcipuam adoptarunt, & post Societate conditam eum diem, quasi primum eius natalem singulari religione ac memoria coluerunt: eamdemque ob causam ex hoc potissimum anno, ratio à nobis ducetur annorum. Habebit enim delectatione non exiguam per eadem vestigia temporum, quibus gestæ sunt res, lectorem narrando ducere; modò tamen ne nobis hanc legem putemus impositam, vt tenuissima quæque religiosius putidiusque suos in annos includamus: sed ita temporis erit habenda ratio, vt, & quid quotannis gestum sit, ex ipsomet narrationis genere, non oscitans lector animaduertat, & ramen in narrandis, quæ tum institutæ sunt rebus, non necesse habeamus earum semper exitus expectare. Multa quippe sunt, quæ alio inchoata, alio absoluta sunt anno, quæ si perpetuò, vt tempore, ita narratione seiungas, festinantem ad rerum euentus lectorem sua voluptate defraudas.

91

Votorum porro ea summa fuit. Primum, vt iam

tum nuncium rebus humanis, pompisque renitterent, & exinde illibatam castimoniam perpetuò colerent. Deinde, vt ad certam diem suis se fortunis ac facultatibus spoliarent; ita tamen, vt se paupertatis voto, quam diu Lutetiæ studiorum cura distinerentur, intelligerent non teneri; ne eius impediri religione, quo minus sibi liceret ad ineundum Palæstinæ iter, pecuniarum adhibere subsidia. Vouerunt præterea nihil se vnquam in Missæ sacrificium accepturos, tametsi id honestè, & suo iure possent. obstruenda videlicet iam tum erat cupiditatis ianua, quo & paupertas Evangelica custodiretur arctius, & calumniantibus occurreretur hæreticis; quibus videri possent pietatis specie, quæstus & lucra facere. Quoniam verò ex his aliquot, Euangelij prædicandi studio apud infideles & barbaros tenebantur; hoc quoque discuti & agitari cœperunt est, cumque iam apud omnes mira quadam animorum alacritate statutum esset, vitam ipsam, si opus esset, in quavis Dei causa constanter effundere; cuncti in eam venire sententiam, vt facta à Pontifice Maximo potestate, religionis propagandæ gratia, Hierosolymam peterent: ibi neglectis vitæ capitique periculis, seu in iuuandis confirmandisque Christianis, seu in allicendis vocandisque Saracenis ad Christum, ad mortem vsque manerent. Quod tamen votum ita omnium consensione temperatum est, vt cuncti quidem Hierosolymam nauigarent, ibique rem diuinæ Maiestati nouis precibus commendarent: ceterum si hæc tum de Hierosolymis permanendo sententia pluribus arderet, oblata diuinitus arripere occasio. nam quæ melior, quæue propior offerri posset? sin autem in contrariam sententiam plures irent, tum Romam omnes illico se referrent, & ad Pontificis strati genua, suam vtrò operam ad animarum causas eius arbitratu nuntique deferrent, nulla interposita loci temporisque pactione. Denique si Venetias appulis nullus in Palæstinam aditus patefieret; tamen navigationis opportunitatem adhuc anni curriculum expectarent. qua desperata, tum demum peregrinationis se voto liberos intelligerent, & ad Romanum Pontificem, in eius futuri potestate, redirent. His concordissimè, & inusitato quodam ardore animi susceptis votis, gratiisque, vt par est, actis diuinæ Maiestati, cum ciborum aliquid, vnde se reficerent, attulissent, reliquam diei partem læti exultantesque per pia exegere colloquia, propter fontem sancti Martyris Dionysij, vbi suis ipse manibus præferens caput stillantem fertur cruorem absterxisse. Et iam cadente Sole Lutetiam, in sua quisque tecta laudantes & benedicentes Dominum discesserunt, non minus illius diei felicitate iucundi, quo multas sibi videbantur vno quasi prælio peperisse victorias, quam admiratione suæ mutationis attoniti. Plurimum autem admirationis & gaudij in Ignacij pectore residebat; quod tam suaves suæ fructus industriæ pietatisque iam cerneret, & piis suis cogitationibus Deus tanto antè conceptis adeò secunda largiretur initia. Tamen humanæ inconstantie imbecillitatem reueritus, nec prospero elatus euentu, vt quem non fugeret in his, quæ ad spiritum & mores pertinent, iarius esse tueri parata, quam quærere; nihil tam enixè cura

Votum
summa.

90
Prima pri-
morum Pa-
trum vota
an. 1534 in
Assump-
tione B. Virg.

92
Industria
B. Ignacij in
socijs conser-
uandis.

cum omni alia adhibita cura, tum supplicationis ardore contendit; quam ut sibi suisque à Deo impetraret in instituto constantiam: præsertim quod iam tunc animo prospiciebat, eo maiores Satanam huic arci machinas admoturum, quo maioribus munitionibus cingeretur. nec erat nefcisi si per incuriam atque desidiam extorqueri sibi de manibus pateretur tot laboribus partam prædam, agi diuinæ gloriæ causam, agi discrimen salutis æternæ. Nec frustra sua præces. Nam qui dat spiritum bonum petentibus se, is præter oculatam quamdam vim, in teriusque subsidium, quo continenter in sociorum animos influebat, eos in sententia corroborans atque confirmans; Ignatio insuper tam aptas ad eos custodiendos vias rationeque suggestit, vt non miretur tales prodiisse, quos genuit, qui quo spiritu genuerit, inuestiget. Primum eis precandi & commentandi studium, quo se quotidiana velut esca reficerent, persuasit. Deinde frequentem animorum expiationem, per salutarem cuiusque hebdomadæ confessionem, quam facta mox synaxis exciperet. Tum annuiciariam votorum renouationem eadem in aede, eodemque quo illa nuncupata sunt die. Denique mutuam inter eos familiaritatem, communicationemque sermonis; vt frequenter modò in huius, modò in illius hospitio (nondum enim eadem erat omnibus communitas tecti) aut de pijs inter se rebus, aut de literis doctrinisque conferrent: & cum mutua sibi præberent obsequia, tum res ad victum & cultum necessarias pro cuiusque fortunis benigna sibi vicissitudine ministrarent. Nec deerant frequentes prandiorum inuitationes, omni charitate refertæ, multò tamen quam inter amicos simpliciores ac liberiores. Quibus sanè præsidium, non solum inter eos perennis ac constans charitas dum in litterarum exercitatione se continent, alcebat; sed eò vsque crescebat, & vndique se prodebat, vt in ore Academicorù omnium esset. Cuius tantæ constantiæ causa nulla verior affertur, nec magis efficax potest, quam æternum diuinæ sapientiæ decretum, quæ illos & cum Ignatio quasi quodam religionis lædere copulauit, & Ignatio ipso deinceps non modò supersit, verum etiam extincto, seruauit ac propagauit. Nam si rationem consulas, qui fieri potest, vt homines è media hominum vita nuper egressi in ipso ætatis robore, acri erectoque ingenio, doctrina singulari, necdum satis firmis sanctitatis nixi radicibus, toto tamen biennio, & eo amplius (tantumdem enim post nuncupatum votum effluxerat temporis) adeò firmi constante (que reperti sunt, nihil vt in suscepto proposito fluctuarint, nihil animo vacillarint? Quauquã enim diuino semel cultui votorum religione dicatas necesse erat in fide consistere; habet nihilominus admirationem non exiguam, quòd, cum integrum adhuc ius esset suæ vitæ rursus aliò conuertere (vt qui nondum certo vitæ genere se implicarant) nullam tamen ad disciplinam atque familiam, ex tanta disciplinarum in Ecclesiâ Dei varietate, mentem suam appulerunt, ac ne nouæ quidem, vt antè diximus, eis inchoandæ condendæque in mentem venit. Profus vt fieri sine cunctatione cogamur, præpotentem Deum, ad declarandam suæ

sapientiæ vim, eludendamque summi veteratoris astutiam, dum ad hominum se naturas ac voluntates accommodat, eorum detinere animos voluisse sola spe atque expectatione suspensos Hierosolymitanæ prouinciæ; per quos potissimum æterna sua de constituenda Societate consilia, definitis temporum spatiis momentisque perficeret. Interim verò Deus eum Ecclesiæ parabat Antistitem, qui suæ prouidentie foueret & promoueret orsus.

Paulus is erat huius nominis Tertius, proximus eius sapientiæ minister in hac fundanda & constituenda familia, qui Clementis Pontificis obitu ad fastigium Apostolatus euectus hoc anno, ita se erga nascentem, & postea etiam adultam Societatem gessit, vt ex his quæ tradituri sumus, perspicillè possit intelligi, non minus eum à Deo Societati ipsi, quam Ecclesiæ vniuersæ fuisse donatum. Illud rerum obseruatores diuinarum haud sine causa notarunt, hoc ipso anno, idem sub tempus, quo Anglicanum ab Henrico VIII. inuectum est schisma, eius Ordinis iacta semina, qui non solum præcipua se religione voti Pontificiis dedicaret obsequiis, sed etiam pars esset maxima inter vim impiorum & fraudes, fidei Catholicæ in Anglia sustinendæ.

Porrò qui consecutus est anno, toti erant Ignatij focij vnà cum ipso Ignatio persequendis litterarum studijs intenti: quæ eo celeriores maioreque progressus habebant, quo nobiliorem ad exitum scopumque referebantur. Fluctuabat miserandum in modum toto ferme Septentrione religio, & iam serpebat ad Oceanum è sepulcis excitata cineribus pestilens & exitiosa doctrina. Iam ab vno Saxone temulento, velut ab vno capite multarum hæresum diuortia fiebant, & ex eius excetra nouæ sectæ propagabantur in dies. Iam Berengarij vetus infantia, tot seculorum interuallo reuocata bæchabatur impune; & Sacramentarium rediviua seminis ingens animis minitabatur exitium. Iam fidelissima quondam Anglia, vt nuper significauimus, omni lababat ex parte, & flagitiosi Regis amentia fidem mutare compulsa, nouo perfidiæ genere, noua hæresi, contumacem malebat adulterum. quam verum Christi Vicarium, Ecclesiæ suæ caput agnoscere. Ergo ad fabricanda sibi arma Ignatius, & eius focij tanto accendebantur ardentius multiplici ornatu instructuque doctrinæ, quanto vndique periculosius apertiusque religionis Catholicæ iugulum petebatur. Vbi subit rursus Ignatium admirari, qui quanquam, vt antè significauimus, & ætate & institutione durior videbatur ad studia doctrinæ; tamen eò discendi contentione peruenit, vt non modò post exquisitissimum doctrinæ periculum, atque vsitata certamina per honorificam magistri lauream de perceptis artibus reportarit; verum etiam multa cum laude ipsam Theologiæ metam quò tantopere festinabat, attigerit. Neque hinc ego illius memoriam repetierim temporis, cum in Hispania compendiaro quasi itinere studia sua partim Barcinone, partim Compluti, Salmanticiæque percurrit: vbi dum nimium multa vno quasi capeffit amplexu, sensit ad extremum se aut nihil, aut exiguum tenuisse discendo. De ea contentione loqui malim, quam in litteris annos

93
Eodem anno iacta fundamenta Societatis, & creatus Pontifex Paulus III. qui eam confirmauit.

94
Captum Anglicanum schisma.

1535.

94
Miser status rerum Christianarum, hoc tempore.

95
Constantia Ignatij in studijs litterarum octo annis Luceia persequendis.

octo

oſto Pariſijs continenter adhibuit; tum cum ad corrigendum ſuperioris feſtinationis erratum, & præteriti iacturam temporis ſarciendam, nequam aut rei difficultate, aut curſus diuturnitate perterritus, ſeptimo & trigefimo ætatis anno, nouum ex ordine curriculum iniit; & à primis inchoans diſciplinis, ad extremam uſque Theologiam aſſidua exercitatione contendit: & quidem in ſumma rerum omnium inopia & egeſtate, cuius leuandæ cauſa compulſum diximus Belgium uſque, ſeu etiam Britanniam magno cum labore contendere. Nec deerant maleuolorum inuidiæ, motus concitationeſque, ſi non adeo vehementes ac crebræ, ut olim in Hiſpania, non minoris certe ponderis ac momenti, huc Satana incumbente pro uiribus, ne tot uictoriis inçlytus ac triumphis Pariſina ex vrbe diſcederet. Accedebat ualitudinis imbecillitas, tentationeſque morborum penè quotidianæ: quibus ſi ſtudia charitatis in proximos, ſi frequentes preces, ſi uoluntarias corporis vexationes adiungas, non erit ſane, quod magis Sociorum lætos in hauriendis doctrinis euentus, quam pium animum admiretis Ignatij. quem cum ad perdiscendas litteras non curioſa inueſtigandi cupiditas, non præteruolans delectatio, non ſplendor diuitiarum, aut ſpecioſa ambitionis inſignia, quæ iam pridem omnia ualere iuſſerat, inuitarent; tamen ſolo animo gratificandi Deo, & ſpe ſola potiundæ diuinæ gratiæ tot tantaſque ſtudiorum difficultates exſorbuit. Nec minùs experiens ac prudens euasit in ſacrorum tractatione librorum ad deſenſionem diuini nominis, & amicorum, quàm antea fuerat gnarus ac ſtrenuus in tractandis bellicis armis ad propugnationem corporum ac murorum. Satis ergo & à doctrina præſidij, & ab idoneis focis adminiculi, id quod ſpectabat, adeptus; habebat ille quidem in animo ad præſtituti biennij curriculum herere Lutetiæ, tum ne à Societate nouella, quam conſeruata cuperet, deiceret oculos; tum ne ſpem facultatemque eius amplificandæ ac propagandæ dimitteret. Verùm cum peracerbi ſtomachi dolores ex diuturna incommodorum laborumque patientia, & Pariſini celi affectio eius conſtitutioni corporis aduerſaria; ſocij præterea ipſi de medicorum ſententia ſuaderent, ut peregrinum calum cum patrio commutaret; parendum ſibi eſſe, & præſenti neceſſitati putauit, & amantiſſimis monitis filiorum, non tam ſuo utique quam ipſorum bono: quorũ tres quatuorue cum ad negotia dõmeſtica in Hiſpaniam præſens neceſſitas reuocaret; Ignatius haud ignarus quãtum inſidiarum ac fraudis inſit in illecebris patriæ ac propinquorum, quantum in cætera uitæ inanitate periculi; maluit vnus pro omnibus, omnium negotia curaturus, exiguum ad tempus illuc ipſe tranſmittere, quàm focios ſuos & ætate & doctrina florentes, & adhuc in uirtutis curſu tirones, tam dubiæ incertæque peregrinationi committere. His conſilijs ac cogitatis alia intercurrunt aduerſa. Veritus humani generis hoſtis, ne Pariſijs de ſe triumphaturus Ignatius atque exultabundus excederet, excitatis in eum æmulis inuidiſque de integro illum adoriunt, ut, ſi res aptè caderet, vna eademque operã omnia eius conſilia & inſtituta peruerteret. Exortũ dudum

96
Et ualetdinus ſua cauſa, & ob negotia ſociorum in Hiſpaniam redit.

97
Curã ſumma boni Societatis nominis proſpicit.

cõperat Gallico in regno uniuerſo, Lutetiæque præſertim, ut ſuprà ſignificauimus, Sacramentatorum hæreſis Zuinglio duce, teterrima Eccleſiæ Catholice peſte, quam Rex Franciſcus hoc nomine primus, ne latius longiuſque manaret, omni ope conabatur opprimere: compluresque publico iudicio damnatos incendio deſtinat. Tanta autem iudiciorum ſeueritate res agebatur, ut maleuolorum calumnijs, quorum plena ſunt omnia, uel integerimus quiſque Catholicus ſibi ipſe diſſideret. Præerat ſacræ religionis cauſis Inquiſitor etiam tum Mattheus Ori, de quo ſuprà facta eſt mentio: cuius ad tribunal complures Ignatius ſuo erga rem Catholicam ſtudio ab inſanis opinionibus reuocatos, ut cum Eccleſia redirent in gratiam, adducere conſueuerat. Verùm tam pium hominis erga homines ſtudium longè diſſimili munere à perditis hominibus compenſatum eſt, qui temporum occasione captata, libellum Exercitiorum, vnã cum auctore in ſuſpicionem hæreſis uocant. Quod ubi ex auctoris reſciuit Ignatius, ipſe ultro ad ſacros iudices ſui rationem redditurus, accurrit; Quæſitoriſque inſtat, ut cauſam omnem accuratè cognoscat, & ſententiam pro ueritate pronunciet. Aiebat quippe, nunquam ſe cum ſolus eſſet, aduerſariorum extimuiſſe calumnias, imò eas ſibi appoſuiſſe lucro: ubi autem euſdem uitæ ſocios habere cõpiſſet, non poſſe non & ſociorum famam, & ſuam, quam cum Dei cauſa coniunctam cerneret, omni ratione defendere, Nihil tamen hæc prudentem Inquiſitorem, ut lege ageret, permouebant. qui nihil eſt accuſatorum criminationibus iudicio dignum, nihil ſolidum deprehendebat, ſed omnia niti fraudibus ac calumnijs, intelligebat. Ergo Exercitiorum dumtaxat librum poſtulat, quem ubi perlegit ac diligenter inſpexit, non modò quod in eis reprehenderet, nihil habuit; ſed tanquam prudens & æquiſſimus æſtimator, intellecto operis pretio, poſcit exemplum, & ſuos inſtit in uſu exſcribi. Obmutuerat, & conſcientiæ teſtimonio, & facti Inquiſitoris conuicta iudicio, calumniatorũ impudentia: ſed non obmutuit, nec inſtandi finem fecit ſancta & ingenua Ignatij libertas, qui cum propediem in Hiſpaniam iter haberet, ne, unde publica doctrinæ decora deportaret, inde tum aliqua ſua ſuorum uera nora diſcederet, iterum ac tertio ab Inquiſitore contendit, ut cognitioni cauſæ operam daret. Ille uerò, cum ne tum quidem adduci poſſet, ut quæſtionem de rebus uariſſimis exerceeret; Ignatius, ſuſpecta tempora reformidans, & quali præſagens futuras in vrbe procellas, cum ſcriba Doctoribusque nonnullis hominem adit, & præſentibus rogat arbitris, ut quid de ſe ſuæque doctrinæ ſentiat, ne grauetur exponere, uſurum ſe tam luculento teſtimonio, ſi quando opus ſit ad reuincendos aduerſarios, & maleuolorum calumnias conſutandas. Quibus rationibus Quæſitor impuſſus, Ignatij ſtudio ſatisfecit, & eius eque poſtulationi multa eius cum dignitate conceſſit. Hęc in Ignatium ipſum coorta tempeſtas, quarta ad ſuperiores illas Complutenſem, Salmantienſem & Pariſienſem acceſſit. quibus ille, tãquam inter Oceani fluctus immobilis ſcopulus, conſtantior in dies, & in Domino firmior

98
Accuſatur liber Exercitiorum, & commendatur.

fimior euadebat. Consentientibus ergo socijs, diem statuit, quemadmodum inter eos iam conuenerat, quo cuncti Hierosolymam profecturi, relicti suis ex voto fortunis, Italiam petant, seseque præcurrentem, & Venetiis opperientem, sublequantur. Dicta dies est ad octauum Kal. Febr. anni huius sæculi septimi ac trigésimi. Fabro autem, cuius fidei virtutisque longè plurimum tribuebat, socios reliquos commendat, hortatus eos, vt hominem pro sacerdotij dignitate, & vocationis antiquitate, loco patris agnoscant: teneantque cum mutua inter se concordiam, tum in inchoata vitæ forma constantiam. Ad extremum bona cum venia sese ab his, vergente ad exitum huius sæculi anno quinto ac trigésimo, non sine tenore complexu, lacrymisque diuellit.

Digressio Ignatio Faber, qui studiorum curriculum illo prior absoluerat, magna cum doctrinâ, tum sanctitatis opinione collecta, eodem & ipse incensus ardore, dabat operam continenter, vt & cõmissos sibi socios partim prudentiæ subsidijs, partim morum suauitate tueretur, & instar optimi negotiatoris, Dei talenta multiplicans, pereuntes passim animas cunctis opibus subleuaret; his à peccandi consuetudine reuocandis; illis excitandis ad virtutis amorem; multis etiam ad res despiciendas humanas, & querendas intra Religionis claustra diuinas alliciendis. Denique ita se tractabat vbique, vt qualis & quantus ex Ignatij sinu ac disciplina prodiret, palam omnibus declararet. cuius vt in vitæ genere socius, ita in Sociorum primorum congregatione particeps esse voluit. Eius monitis & exemplis, duo iam Theologiæ magisterio nobiles, Ioannes Codurius Allobrox, & Paschasius Broëtus Picardus, iam sacerdotio præditus, anno decurrentis sæculi sexto ac trigésimo ad alios septem aggregauere sese. Nam Claudius Iaius Gebennensis Theologus item ac sacerdos, quanquam certum tempus non planè constat, ante hos accesserat. Hi votorum renouationi Parisijs in Monte Martyrum xvij. Kal. Septembris cum reliquis interfuerunt, & salutariibus Ignatij meditationibus, ad certum dierum numerum, ceterorum more vacarunt. in quo cum ad placandum caeleste Numen, tum ad eius voluntatem explorandam, præter alia suppliciorum genera sua sponte suscepta, triduum sine cibo potuque, vritem cæteri, transegerunt.

quãquam quadriduum egisse Xauerium, sex autem dies Fabrum, vt supra narrauimus, qui longius etiam producturus ieiunium erat, nisi uerisset Ignatius, memorie proditum est. Sic videlicet instituebantur annuente Deo primi illi, vt quorum admittenda magis quàm imitanda viderentur exempla, eorum pio ardore posteritas vel ad mediocritatem officiorum atque virtutum, si summum illud tenere non possët, excitaretur. Theologorum autem, quam dixi, accessio, & eorum in arripienda Societate præstans ardor, plurimum habuit, cum ad eam amplificandam, tum ad reliquos socios incitandos & acuendos virium. Ea de causa senò sibi quisque persuadere cepit, quæ molirentur & inchoassent, ea Deo impulsore suscepta, eique forte pergrata. Ideò vel ipso absente magistro, cæpta ipsi constanter vrgere, diemque profectiois auidius expectare, nec vllis

à proposito vel illecebris resillire, vel difficultatibus detereri. Vt enim prius quàm quisquam de alterius mente voluntateque cognosceret, ad eandem omnes Societatem sua sponte nutuque ferebantur; ita suum quisque induxit in animum sic ad aratum manum vertere, vt quamuis ceterorum quispiam à tergo respectaret, ipse retrò nullo modo respiceret. Sed æterna Dei prouidentia, eorum numero, per quos propagare Societatem decreuerat, iam expleto, noluit eos diutius cunctari Lutetiæ. Ingens tum inter Hispanos Gallosque de Mediolanensi Principatu post obitum Francisci Sfortiæ bellum exarserat: iamque in Prouinciam maximo cum exercitu Carolus Imperator irruerat. Ea socijs Ignatij causa fuit, quò bellicis tumultibus cederent, dictam profectio-
104
Discedunt
Parisius:

tionem diem anteuertendi. Ac dum plerique ea, quæ Lutetiæ supererant ex bonis suis, in pauperes erogant, aliqui de socijs diebus aliquot antè, Meldis expectaturi, præcurrunt. Abest Parisijs id oppidum milliaria circiter quatuor & viginti. Ceteri autem discessere Lutetia decimo Kal. Decembris tanta animorum conspiratione atque alacritate, vt nec Xauerius Theologicis ab studijs, quorum iam calcem spectabat, auelli se molestè ferret, nec Lainius grauissimi morbi reliquias, quo proximè laborauerat, pertimesceret. Quippe & ille Theologiæ iter iam propè confectum, Christi causa deserere, non minori sibi ducebat gloriæ, quàm ad extremum vsque persequi. Et hic necius sui corpusculi misereri, quod afflictum & extenuatum consentaneis fouendum erat obsequijs, id quotidiana asperitate cilicij magis atterere, toto illo itinere non dubitauit.

Cumque ad Xauerium Pompeiopolinuncius ex insperato venisset, eum Pompeiopolitana Ecclesiæ creatum esse Canonicum, nisi ista vir sapiens, melioribus iam promissis delinitus à Deo, nec quidquam de cogitata peregrinationis ardore ac voluntate remisit. Faber etiam sui discessus consiliique grauem habuit dissuasorem, Doctorem
105
Lainius a-
ger cum ci-
licio:
Xauerius
Canonica-
tu reiecto:

pium & litterarum opinione nobilem, qui capitalem affirmabat ab eo suscipi fraudem, si Parisijs, vbi tam multis minime dubiam salutis opem afferret, eò solum verteret, vbi in incerta aliorum salute suam operam collocaret. Ac ne temerè videretur id ab se dici, producturum se pollicebatur ex gymnasio Parisiensi Theologos omnes, suæ sententiæ grauissimos auctores. Verùm alia hominum, alia Dei cuncta regentis mens ac propositum fuit. quod diuino instinctu, vt euentus quoque affirmavit, secuti Patres, duci errore omnino non poterat. Ergo alacres omnes, & celesti quadam voluptate perfusi, quoniam in Italiã consueto per Prouinciam itinere, aditus Cæsaris arma præcluserant, Venetias per Lotharingiam, quæ & Hispanis & Gallis amicitie fœdere iuncta erat, inde per Germaniam iter instituunt. Iter poro
106
Faber graui
dissuasore
non audite.

ipsum, & peregrinandi ratio erat huiusmodi. Paupere plebcioque cultu, sed tamen oblongo, vt inter Parisienses mos est academicos, sua quisque librorum onusti sarcina, vitam pedites capessabant, vno nixi baculo, & eorum denique ritu, qui votiuas peregrinationes, religionis ergò, suscipiunt. Sed tantis pede conficiendis itineribus, quanquam suauem, & sine defatigatione
107
Itineris ra-
tio plena
sanctitate
describitur.

99
Discedens in
Hispaniam
Ignatius so-
cios Febro
commendat.

1536
100
Vita Fabri
absente
Ignatio.

101
Per eum So-
cietati ag-
gregantur
Ioan Codu-
rius, & Pa-
schasius
Broëtus.
Ante hos
accesserat
Claudius
Iaius.

102
Omnes pri-
mi Patres
minutim
tres totos
dies, ieiuni-
egerunt.

103
Constantis
propositum
primorum

108
*Sim n gra-
 ui morbo
 repensè li-
 ber apparet.*

cursum ipsa animorum reddebat alacritas; tamē inter prima peregrinationis initia, morbos contraxere nonnulli. Ac Meldis quidem ex antegressis sodalibus, ingens quidam, & sanguine atratus humor, Simonis in humeris exiit, adeò teter aspectu, ut horrorem incuteret focis; ille autem tota nocte ingemiscens, & fessos artus nuda in humo, quæ ei pro cubili erat, modò in hanc, modò in illam conuersans partem, non magis agebatur ipso doloris morsu, quam metu curaque mororis, ne cæptum iter cogere tur abrumpere. Sed Deus, qui eos Parisijs eduxerat, & suum per Angelum deducebat, medicinam recenti morbo subito fecit. Illucescente die, in ipso discessu articulo, tumor ille, qui scdum in vlcus videbatur erupturus, sua sponte refedit, ut ne vestigium, vel curiosè intuentibus appareret. Interim, qui Parisijs expectabantur, dederè se via, primoque itineris die iam Meldas appropinquabāt, cum prætereuntium incessum ornatumque Galli milites admirati, rogant vnde veniant, & quò se conferant; tacentibus Hispanis, Galli focij, (sic enim conuenerat, ne nationis Hispanæ nomen iniuriã prouocaret) respondere, Parisienses se academicos esse. Cum illi importunè inuiserent, & de patris perseverantem inquirere, conuersus ad milites rusticanus homo, nescio quo afflatus spiritus; Mittite, inquit, istos, qui ad prouinciam aliquam reformaturi contendunt. ut videatur iam tum nostros voluisse Deus, quas ad causas admouedi mox essent, vel illa vaticinatione monere. Meldis prius quam recederent, consultate inter se cæperunt, vtrum corrogando passim ære peregrinandum videretur, an reseruato sibi, quod satis esset argenti, Venetias vsque perueniendum. Deinde simulne vniuersis, quasi factò agmine, an bipartitis in duas velut acies, iter illud conficiendum. Consultoque Deo, post omologesim, sanctamque synaxim, visum omnibus, quoniam inter hæreticos, plurimaque pericula, inter glacies, niuesque præaltas ambulandum esset, subsidium itineris Venetias vsque perferre: & vnà omnes nullo factò ab sese diuortio pergere. His ita constitutis, actis Deo de more gratis, Meldis vnà omnes excedunt. Tres qui sacerdotes erant, Faber, Claudius, & Paschasius quotidie vel Missarum sacra curabant, vel si non possent, vnà cum ijs, qui sacris initiati nondum erant, Sacrosancta Eucharistiæ mysteria, noxis confessione deteritis, accipiebant. hoc se viatico, contra omnes difficultates ac pericula muniebant. Nocturnis matutinisque temporibus, in diuersis ad præfinitu spatium, diuinarum rerum contemplationi vacabant. In ipso itinere vel ex psalmis decantabant aliquid, vel de Deo agitabant inter sese dulcia & salutaria colloquia: atque hac perenni vicissitudine, tædia leuabant itinertis. Diuersorū introeuntibus prima erat precandi cura, eadem exeuntibus. Introitus plenus erat gratulationis & laudis, quòd eò incolumes appulissent: exitus implorationis & precis, ut prosperum iter eis faceret Deus. Fundebant precatione suam, ad propositam aliquam seu Christi, seu Sanctorum effigiem, nec nisi de genu, hospitiibus inspectantibus; suspensisque de ceruice coronis, orthodoxæ religionis indicis, ad faciendam Catholicorum rituum inter hæ-

109
*Diæum ru-
 sticani ho-
 minis, simi-
 le vaticinio.*

110
*Quotidie
 communi-
 cant.*

111
*Precationes
 ac pia collo-
 quia.*

reticos disciplinam. Sobria erat in primis mensa, qualis tenuiorum ac pauperum. Incessus grauis, & ad modestiam composuit. Inter eos si quid constituendum ac faciendum esset, adhibita precatione, in eam quisque partem, quò plurimi incubuerant, inclinabat. Quod institutum tam diu tenuere, dum inter eos aliquis constitutus est rector. Quanquam in decernendo mira erat omnium concordia, & sententiarū summa consensus. Ac ne se putarent à domesticis tutor infidiis, vix Meldis biduo triduoque processerāt, cum duo iuvenes sedentes in equis, effusis cõsequuntur habenis. Hi, sociorum discessu cognito, aduolarant eo consilio Parisijs, ut Simonem à suscepta sententia, & instituto itinere reuocaret. Erat eorum alter germanus frater, alter eius popularis ac municeps, perueteri necessitudinis vinculo ei in primis obstrictus. Absterrere igitur pro viribus à sententia fratrem frater, reuocare amicus amicum: monere vterque concitatum de se spem temere ne prodigat, certis viarum periculis ne se committat, nec manifestis indigentia, dedecoris & ignominie telis obiciat. Contra Simon admotas ad emolliendum animum machinas constanter repellere, caliginem mentis, qua ipsi offundentur, ostendere, conarique simul ambos, si quo modo posset, ad suum vitæ genus adducere. Sed ut hic deiici de sententia non potuit, ita nec illi quidem ab instituto vitæ cursu diuelli. Luteriam igitur mœrentes illi ac re infecta discedunt; hic autem cum melioribus fratribus & amicis cæptu iter alacer tenet. Hanc priuam victoriam, aliæ subinde communes ceterorum Patrum, ex pertinacibus hæreticorum concertationibus, qui passim ad certamen religionis prouocabant, excipiunt. Nec enim dubitant ardentes viri suum vbiq; caput, pro religione tuenda, in apertum discrimen offerre. Cum verò regni Gallia fines egredierentur, quasi vltimam ei dicturi salutem, repurgatos ritè animos confessione, caelesti pabulo refecerunt. Lotharingiam ingressi, nouis periculis exponuntur. Nam ea quoque regio Galliarum militibus, qui per hunc Lotharingie tractum in Belgium furenter irruerant, redundabat, tam multis abactis prædis, ut itineri se committere ne ipsi quidem auderent indigere. Mirabantur vbiq; que populi, qui potuissent è militum manibus peregrini homines elabi, nondum edocti, quantum sit in Dei tutela præsidij. Quippe milites illi, nulla intima religione tacti, nullo metu Dei, sine discrimine, quocumque eos agebat libido & effrenata audacia, rapiebantur. Inciderunt aliquando Socij in copias totius exercitus ad urbem Metas. Huc cunctis aditibus communis, agrè tantem Parisiensium academicorum nomine, qui recta ad B. Nicolai religionis causa contenderet, admittuntur; vbi triduo, dum aliò copie se traiciunt, obducto, mox ad eum, quem dixi Sanctu, non sine eius præsidio ductuque; perueniunt. Templum in extremis ferè Lotharingia sinibus, quæ Germanos attingit, collocaum est; prorsus ut eò nostros, non terra peruenisse incolæ, sed celo dicerent deuolasse. Ad eò obstructa atque interclusa periculis erant omnia. Procedebant inter Germaniæ glacies, feruentibus animis pedibusque, cum increbrescentibus niuibus, & sequente celo,

112
*Tentatur
 Simonis
 constantia.*

113
*Dimicatio-
 nes cum
 hæreticis.*

conquiescendum in diem tertium Basileæ fuit. Est hæc Germaniæ vt celebris, sic infelix admodum vrbs, in qua prauorum dogmatum contagione serpente, nullum penè vestigium diuini cultus extabat. Ventitabant ad peregrinos Theologos altercandi gratia, non veritatis indagandæ cupidij; bono vtique succincti magistro Carolostadio, qui nulli disciplinæ impiæ magistrorum obstinata fatuitate concederet. Peregrini tamen suis partibus nunquam deerant, siue tempestiuus monitis ac doctrinis, siue probitatis ac virtutis exemplis. Itaque cum ex alijs regionibus, quæ transeundum erat, tum ex Germania aduersus hæreticos non contemnendos consecuti sunt fructus: vt etiam concionator hæreticus, cum de suis dogmatibus contulisset, ad extremum manus dededit. Tale edebat vbique modestiæ ac sinceræ bonitatis specimen, excellentisq; in loco doctrinæ; vt non ab Catholicis modò, sed ab ipsis etiam Lutheranis hospitibus, populisq; deprauatis exciperentur humaniter. Ex quibus nonnulli viarum etiam duces, sese comites adluungebant. Tametsi pericula intercurrebant identidem, vt cælestis tutelæ noui milites continenter admoniti, plus adhuc in Deum fiduciæ animiq; conciperent. Sexdecim ferè passuum millia ante Constantiam, oppidum est, cuius Pastor Curioque vxorem duxerat, & filiorum copiosum alebat gregem, pestiferæ atque hæreticæ sectæ gnarus satis, nec litterarum, quantum conijci poterat, prorsus ignarus. Is vespertino hospitum aduentu percepto, sex septemve stipatus incolis de principibus ad eos venit, de itinere bene fessos, disputationis gratia: commissaque pugna, tantum in ea temporis consumptum est, vt horis aliquot iam transactis, Curio dixerit (placet autè ipsamet verba reddere) En iam nox humida cælo præcipitat, suadentque cadentia sidera cœnam. nam crastina die volo prorsus domum meam veniatis, & libros liberoq; meos inspiciatis. cœnemus igitur, & cœnati rursus in certamen veniemus. Placuit consilium: ita tamen, vt cum in eadem ille mensa admiscere se vellet, repugnarent Catholici hospites; quod negarent, licere sibi mensa cum ijs vti communi, qui se Ecclesiæ communionem priuassent. Subrisit ad hæc Parochus, & alia ipse cum suis, alia Patres vsi sunt mensa. Qua sublata, tursus instaurata disputatio est, tanta contentione ceterorum, tanta Lainij efficacia iretientis hæreticum, vt in summas ille redactus angustias, adhuc temulentus & ebrius exclamarit inuitus, Includor vndique, & vbi verser ignoro. Cui vnus è Socijs, Curigitur, inquit, eam sectam sequeris, quam tutari tu ipse non potes? Quai ille voce & oratione perstrictus, surgit furibundus, & Patribus minitans vincula, Cras, inquit, in custodiam dabo vos, vt doceam, tutari nec ne valeam sectam meam. Deinde nescio quid Germanicè cum iurgio effutiens, aliò sese repente proripuit, perniciem haud dubiè aliquam Patribus moliturus; vt ex his, qui aderant, intellectum est. Erat enim genus hominis tale, vt non minaciùs dixisse putaretur, quam esset vera facturus. proinde cauendum monebāt omnes, matureque sibi à Patribus consulendum. Hi verò recenti occasione læti, vias suas iam tum periculis pro defensione Catholici nominis offerebant,

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

vno illo dumtaxat anxij atque solliciti, ne quid inter se dissidij, mutuatæ disfunctionis existeret. Verùm ad precationem nocte illa conuersi, in omnem animos firmarunt euentum. Manè albente cælo, ingreditur ad eos vir procerò corpore, furentis Parochi præuertens aduentum, eximia quadam conformatione membrorum, annorum, vt ex ore conijci poterat, plus minùs triginta. Is hilariore fronte Patres intuitus, Germanicè loqui cœpit, nutuque significare, illinc ociùs facesserent, & se quò duceret, sequerentur. Patres sine mora secutos, nemine prorsus abnuente, nec quò se duceret percunctante, extra id oppidum, haud vsitato tritoque itinere, sed cæco atque transuerso, octo circiter milliatibus in viam regiam ac militarem educit. Inter ambulandum autem Patres sæpè respectans, suauiterque subridens, ipso oris gestu, ne quid fraudis periculiq; metuerent, bono animo iubebat esse. Pars porro huius viæ quedam difficilior intuentibus videbatur, quæ tamè ipsa nullis constrata niuib; perfacilis est inuenta. Quidam autem è Socijs, collustrans oculos terræ solum, obseruare curiosè cœpit, an ibi tritum & vsitatum iter esset, & circumspèctis omnibus accuratè, ne vestigium quidem viæ regiæ, aut transuersi limitis animaduertit. attonitus ergo rei nouitate, quòd semita illa magis ardua, nec vllis calcata vestigijs, sine vlla niue, reliquum verò viæ totum esset niue respersum; repetebat subinde secum, qualis hic tandem vir, cui adeò notè tam ignotæ sunt semitæ? Denique in militarem ac regiam, vbi iam præeuntium videbantur impressa vestigia, deductis Patribus gratis ille & peramicus ductor, digito, qua tenendum esset iter, ostentans, alio repente discessit. Quid hac illustrius providentia? Creditum à Patribus, sanctum Deum Angelum, præsens in periculum missum, ne quos ad maiora Dei bonitas referuabat, eos in eo oppido immaturus interitus occuparet. Id quod Patres argumentabantur ex eo, primùm quòd dux ille de itinere non rogatus, verum eis monstrasset iter; deinde, quòd vnusquisque affirmabat è Socijs, quamdam se in præcordijs concepisse fiduciam, tanquam filiorum in patrem; deniq; quòd ab ipsis repente digressus euolauerat è còspèctu. Nec sanè mirum, vt quem occultum suorum discriminum comitem quotidie precabatur à Deo, eius tam illustri præsidio, tam euidentis tantumq; discrimen euaserint. Eiusdem tutelæ fuit, plagam comitis insanabilem, quæ socios vehementer angebat, eorumque tardabat iter, diuinitus persanasse. Res est multorù celebrata litteris, nec pluribus retractanda, cum sui cruciandi corporis studio Xauerius arcto sibi lacertos & coxendices funiculo colligatas sedo vulnere lacerasset, vt longius progredi iam non posset; reliquos carissimos socios, quoniam vinculis altius impressis medicorum ars desperauerat, in preces vnà conuersos repentinam exorauisse comiti sanitatem; vt post die ille de cubili surgens, fractos senserit excidisse funiculos, & se morbo liberum, & expeditum ad iter.

Inter hæc Ignatius, quem supra narrauimus in Hispaniam Lutetia discessisse, vix prima impresserat patrio solo vestigia, cum spectanda ciuium oculis præsens obtulit, quæ iam ad aures præuo-

114
Periculo liberantur ducta, vt creditur, Angeli.

115
Xauerius mirabiliter sanatur.

116
Res ab Ignatio gesta in patria.

lans fama de absente pertulerat. Reclamantibus confanguineis, paterna domo posthabita, pauperum hospitium oppidi Aspetiæ, cui domus Loyolæa proxima est, ad diuersandum subijt: & cui parate iam erant domesticæ mensæ, is ostiatim in vniuersæ propinquitatis oculis quotidiana pabula mendicabat. Hic elementa Christianæ legis multitudini puerisque tradebat: cum dehortante fratre, quod infrequens futurus esset auditor, vnicose audiente puero fore contentum dixisset. sed numerus ingens, & ipse frater intererat. illic hærentes in cæno vitiorum ad virtutum pulchritudinem excitabat, vt vbi per iuuenilem quondam ardorem suo hominibus congressu forte nocuerat, ibi iam ætate maturior consuetudinis sanctitate prodesset. Sacris diebus & interdum frequentius, conciones habebat, & quidem, cum multitudinem ab multis passuum millibus confluentem templa non caperent, in patentibus campis. Vbi obseruatum est tanquam opus humano maius, trecentorū amplius interuallo passuum, quamuis vocem contendere ob imbecillitatem nequiret, singula concionantis verba ab omnibus exaudita percommode. Alijs quoque admirabilibus signis orationi eius pondus accessit. Namq; valetudinem viro iam diu epileptico, & mulieri cõtabescenti restituit. adductam quoque energumenam vt consuetis Ecclesiæ adiurationibus curaret, edito permodestè responso, se initiatum non esse, tamè oraturum pro ea, precibus suis, ab iniquo obfessore penitus liberauit. Verum ab vniuerso populo multas vitiorum pestes eiecit, multas sustulit consuetudines prauas, & pias induxit, omnibus carus & virtutis nomine venerandus. His in studijs mensura ferme mora cum satis iam virium noti cæli clementia sibi videretur adeptus, ad breue spatium se deduci ab suis passus, ne pertinaciùs altercicaretur, suauissimum virtutum egregiarum odorem relinquens, Pompeiopolim, & Almazanum, Tolerumque ad sociorum conficienda negotia pedes inopisq; contendit. Quibus confectis, cum ex antiquioribus in Hispania sociis, qui sequi se vellet, neminem inuenisset, Valentia nauis conscensa in magno prædonum periculo, quod Anobarbus archipirata mare Tyrrenum valida classe infestum habebat, grauius tamen à tempestate periclitatus est. Laceris armamentis, fracto demum gubernaculo, eò ventum est, vt omnes abiecta penitus vitæ spe, mortem timidi expectarent; cum tamen Ignatius conscientia bono perfruens, nullo posset pauore tangi: solum inde non modicè angeretur, quod gratia donisque diuinis non perinde usus esset, vt debuisset. Gaudebat nimirum Dominus exercere suum militem iam robustum, & sancta plenum fiducia quasi in aciem prodeuntem. Itaque Genuam perlatus vix è maris sospes periculis, dum per Apenninum in Æmiliam tendit, à recta decerrans semita, longiusq; sensim sine sensu progressus in eas se induit angustias, vt per abruptas cautes, subiecto torrenti horrida specie imminentes, genibus ac manibus reptans, in præceps iam iam ruiturus, agrè demum labore omnium maximo, quos ad eam diem tulisset, euaserit. Ex alijs inde difficultatibus, quæ per hibernum tempus niuibus, cænoque altissimo in solo

117
Miracula
quadam
Ignatij in
patria.

118
Per ingen-
tia pericula
in Italiam
redit.

cretoso vias eius plagæ penè insuperabiles reddunt, cum Bononiâ emerisset, ipsoq; in ingressu fallente vestigio lapsus de ponticulo in fossam, totus luto contaminatus præbuisse spectantibus risum; etiam factum est, vt emendicando lustrata tantæ tamque benignæ vrbis magna parte, ne obolum quidem à quopiam reportaret. Hispanorum tamen receptus hospitio & paululum recreatus, repetito itinere, Venetias attingit. Hic dum ex conuento sodales expectat, nouis in Domino quæstibus augetur. Ac præter illustres viros, quos diuinis suis institutionibus imbuat, & in æternæ vitæ semitas ex errore longo reduxit, alios insuper ad suæ vitæ rationes propè factos, & sibi natos adiunxit. In his Iacobum Hozium Hispanum Malacæ oriundum, Baccalaureum & sacrae scientiæ eruditione florentem, & par nobile fratrum, Iacobum Stephanumq; de Eguia Pompeiopolitanos apprimè pios, Compluti olim Ignatio cognitos, qui tunc fortè ex Hierosolymitana peregrinatione redierant. Hozius quoque satis erat sua sponte ad diuina propensus; tamen, vt sunt plerumque suspecti, quorum de fama moribusque detrahitur, non priùs B. Patri se committere, eiusque cõmentationes attingere ausus est, quam adei us scripta pendenda, quæ à maleuolis carpebantur, nonnullisque in suspicionem prauis dogmatis venerant, magnam secum librorum suppellectilem comportaret. Verum, vt eas cepit intimo vsurpare mentis recessu, in eisq; cælestes haurire dulcedines, è vestigio remisso rebus mortalibus nuncio, vltro se ad Ignatij ductum ac disciplinam applicuit. Ignatius verò dum ardentius in dies animas litit, & totis incipit celebrari Venetijs, en alia exoritur, Sarana aspirante, tempestas. Spargitur in vulgus rumor, errare eum profugum toto orbe terrarum: statiam eius veluti infamis ac pestilentis hæretici in Hispanijs & Gallijs publicè concrematam. Eares ad Apostolicum delata Nuncium (is erat Hieronymus Verallus, qui postea Romanae Ecclesiæ renunciatus est Cardinalis) beatum virum impulit, vt ad eum nec appellatus accederet, causæque cognitionem prior posceret: minimè dissimulandam silentio ratus tam iniquâ inchoata in Societate calumniam. Extorsit quod petebat, & post accuratam disceptationem, lata est pro æquitate sententia. Ea ad hodiernum vsque diem Romæ in publicis tabulis asseruatur, testimonium innocentis Ignatij, monumentum virtutis. Quo ex tempore Gaspar Doctius, is qui apud eundem Nuncium Auditoris partes agebat, impensè fauere cœpit Ignatij rebus, eiusque ad instituta sic affici, vt ea completi quarto à confirmata Societate anno decerneret. Sed cum alia denique mens esset Dei, Laurentiano Deiparæ templo prepositus, eundem in Societatem animum & amorem, quem initio susceperat, conseruauit. quam quanti faceret, plurimis quoad vixit, officiis & ijs non vulgaribus declarauit. Hac tempestate functus Ignatius, nihil de suo erga homines studio, præstantiq; erga animas charitate remisit, sed velut ignis flagrantissimus modicis iniectis aquis exarlit acrius. Egit inter alios familiariter cum Ioan. Petro Carrassa, cui postea Ecclesiæ Catholica gubernacula diuina detulit prouidentia, & Paulus IV. est appellatus. Is & nobilitate

119
Venetijs
egregio la-
borat, &
Iacobum
Hozium
Societati
adiungit.

120
Accusatur,
& honorifi-
cum inno-
centia testi-
monium
reportat.

121
Concilium
Societati
Gasparem
Doctium.

122
Agit fami-
liariter cum
Ioan. Petro
Carrassa,
qui deus
fuit Pau-
lus IV.

bilitate generis & litterarum eruditione, & aliis Deimuneribus spectatissimus, Theatino Archiepiscopatu relicto, cum aliis tribus æque pijs ac nobilibus viris Clericorum Regulariū Ordinem, quos ab Archiepiscopo cæteris clariore, Theatinos nominant, recens con siderat. Vnde factum est, vt Societati quoque nostræ, quæ item Clericorum Ordo est, idemque sub tempus apparuit: nec vestium magno discrimine distinguitur, nomen idem Theatinorum multis locis adhaerit. Ceterum Ioan. Petrus priusquã vñ aliquo, consuetudineque mores calleret Ignatij, falsis criminationibus adductus, vt erat in his, quæ ad orthodoxam fidem pertinent seuerus & acerin primis censor, minus eius fauere causâ, in ea quam diximus, suspitionis proccella visus est. At Ignatius non præsentibus modò coram salutare nauabat operam; sed absentibus quoque per litteras confulebat. quarum vnus caput, vnde appareat de exercitacionibus spiritus quid Beatus Pater sentiret, non inuidendū est posteris. Ad Emanuelem enim Mionam sacerdotem grauissimum, quo vsus ipse quondam Compluti confessorio erat, Parisios scripsit his verbis: Magnopere aucto cognoscere quemadmodum res tibi processerit: neque id sanè mirum, cum tantum tibi in te picatis, nempe vt parenti filius, debeam. Cuius etiam egregio amori, tamque prolixæ volun-

tati, quam in me habuisti semper ac re ipsa comprobasti, vt responderem, atque in hac vita aliquam gratiæ partem referrem; rogaui te, vt ad mensum exercitia susciperes sub eo, quem nominavi: atque adeò ipse facturum te recepisti. Pre-corrigitur, id si expertus es ac probasti, ad me perscribas ad Dei obsequium. Sin autem expertus nondum es, per eiusdem amorem ac reuerentiã & acerbissimam necem, quam causa nostra obijt, peto quæloq; vt in ea te des. Tum verò, si te facti pœnituerit, præterquã quod pœnã nullã recuso, putato me planum & irrisorem, & irrisore quidẽ personarum, quibus tantum debeo. Iterum atque iterum & quoties valeo, ob Dei obsequium id ipsum flagito: ne ad vltimum diuina Maiestas requirat ex me, quod non vserim, neque cunctis meis viribus postularim, id quod in hac vita equidem possum sentire & excogitare optimum, tum vt homo sibi ipsi proficiat, tum vt fructus ferat, prositque & proficiat alijs multis. Quod si priorem ob causam necessarium tibi non sentias, præclara cum æstimatione comperies, quantum ad posteriorẽ conducatur. Venetijs Kal. Nouemb. m. d. xxxvi. Hanc beati Patris cohortationem commendationemque exercitiorum haud frustra fuisse, docuit eiusdem Mionæ tandem a Societate ipsam accessus, magnoque cum exemplo præstantis virtutis in ea peracta vita.

152
Quantitas
simaret
B. P. exerci-
tia spiritua-
lia.

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV

LIBER SECVNDVS.

Hic erat Venetijs Ignatij cursus, cum ei vi. Idus Ianuar. an. m. d. xxxvii. ad victoriam struete calumnie, veluti gaudij cumulus accessit saluus Sociorū aduentus, non eorum modo, quos Parisiis in digressu reliquerat, sed insuper aliorum, quos eo absente, pepererat Faber. Ergo hi demum omnes in vnum pariter coeuntes post dulces amplexus, & mutua inter se gratulatione, & plurimas Deo gratias actas, primum Hierosolymitanæ profectiois consilia renouat; deinde ad Summum Pontificem iter destinant: à quo & eius ad sacros Ordines voluntarię paupertatis nomine, & potestatem prædicandi Hierosolymis Euangelij, supplices petant. Verum quoniam per anni tempus, acerrima fauente hieme, haud ita commodum iter erat in Urbem, interea ne cessarent, suoque vt posteros docerent exemplo, quibus tandem experientis in hanc Societatem sibi aditum aperirent, duobus publicis valetudinarijs tota vrbe florentissimis, in quibus & corporum pariter & animorū periculis occurrerent, bipertiti, in eo quod cõtinet in sanabiles, & in eo, cui à beatis Martyribus Ioanne & Paulo nomen est, partim misericordie distinebantur officijs, partim purgandis ritè pectoribus operam dabant. Quæ quidem omnia tanto ab eis gere-

bantur ardore, quantum postea relicta tot annos in ea vrbe vestigia declararunt. Sanè id spectaculum ciuium in se oculos conuertebat, admirantium & eximiam externorum hominum in alieno solo pietatem, & modestiam animi tantam, vt munia, vel contempnissima inter curandas Christi pauperes, non modò non refugerent, aut exhorrerent, verum etiam vltro sibi deposcerent, ac mira quadam alacritate præstarent. Cernebant perforata vlceribus corpora, non minus ad aspectum fœda, quam ad olfactum grauiâ, nudis ab eis manibus contrectari, suorum complexu corporum, dum lectos sternerent, excitari iacencia, & in stratis eadem reclinari. Imò à quibusdam ad horrorem nature vincendum, ipsam exsugilantem saniem, & fœda lepra relpersos, tectoque valetudinariorum exclusos in suo lectulo collocari, nulla contagionis suspitione sollicitis, nullo metu perterritis; eminente in primis Francisci Xauerij magnanima charitate. Quid memorem orationis solatia mæstis agris adhibita? nocturnas actas apud egentissimum quemque vigilias? mortuorum corpora ad sepulturam ritè cohonestata, eademque humo, quam suis manibus effoderant, piè obducta? Non poterat diutius in tanta humilitate delitescere virum virtus, vt etiam Satanas eam prodero Deo sit cogente compul-

I
Primi Pa-
tres Vene-
tius in va-
letudinarijs
agris mini-
strant.

Hist. Societ. Iesu Tom. 1.

C 2

2
Energume-
na Patrum
virtutem
suis aperit.